

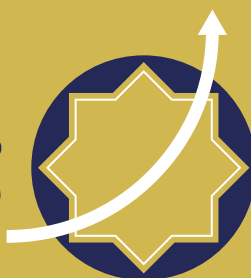
عملکرد سیاست تعیین سقف قیمت

برای فروش دریایی نفت

و فرآورده‌های نفتی روسیه

بهمن ۱۴۰۲

مرکز تحلیل
راهبردی و بین الملل

باسمه تعالی

عملکرد سیاست تعیین سقف قیمت برای فروش دریایی نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه

مقدمه

کشورهای عضو ائتلاف تحریم علیه روسیه پس از آغاز جنگ بین روسیه و اوکراین و از فوریه ۲۰۲۲، تحریم‌های مختلفی علیه روسیه اعمال کردند. این تحریم‌ها بر اقتصاد دنیا و کشورهای عضو ائتلاف تحریم نیز اثرات زیادی داشته است. افزایش قیمت انرژی و افزایش تورم از مهم‌ترین مشکلاتی است که در اثر تحریم روسیه ایجاد شده یا ممکن است در آینده ایجاد شود. در طول مدت اعمال تحریم‌ها، روسیه برای مقابله با اقدامات غرب، به سمت افزایش روابط اقتصادی و فروش نفت به سایر کشورها از جمله چین و هند رفته است. نکته‌ای که باعث شده روسیه در سال ۲۰۲۲ علی‌رغم تحریم نفتی، بتواند با استفاده از افزایش قیمت و افزایش فروش به کشورهای نظیر هند و چین به ثبات نسبی اقتصادی برسد. شورای آتلانتیک در گزارشی در این رابطه می‌نویسد: «در ۱۰۰ روز اول جنگ اوکراین، روسیه از فروش انرژی در بازار جهانی ۱۰۰ میلیارد دلار به دست آورده است که ۶۰ درصد آن مربوط به فروش نفت و فرآورده‌های نفتی بوده است. این درآمد راه نجات مالی ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهور روسیه بوده و به ثبات اقتصاد روسیه در بحبوحه بحران کمک کرده است.»^۱

یکی از مهم‌ترین تحریم‌های غرب علیه روسیه، ششمین بسته تحریمی اتحادیه اروپا است که واردات دریایی نفت و فرآورده‌های نفتی از روسیه را از ۵ دسامبر سال ۲۰۲۲ و ۵ فوریه سال ۲۰۲۳ ممنوع می‌کند. این تحریم همچنین شامل ممنوعیت ارائه خدمات کشتیرانی، بیمه، حمل‌ونقل و خدمات مرتبط برای انتقال نفت و فرآورده نفتی روسیه به سایر کشورها نیز می‌شود. در ادامه اعضای گروه G7، پس از حدود ۲ ماه گفتگو، با توجه به نزدیک شدن موعد اجرایی شدن تحریم نفتی و فرآورده نفتی، برای کاهش اثرات این تحریم، کاهش قیمت انرژی و همچنین جلوگیری از افزایش درآمد نفتی روسیه، بر سر تعیین سقف قیمت برای خرید نفت روسیه توسط کشور ثالث و ایجاد معافیت در اعمال برخی تحریم‌ها با در نظر گرفتن سقف قیمت موافقت کردند.

۱. شورای آتلانتیک، آیا تعیین سقف قیمت می‌تواند روسیه را به راه بیاورد؟ کارشناسان بحث می‌کنند، ۶ تیر ۱۴۰۱ (۲۷ جون ۲۰۲۰):

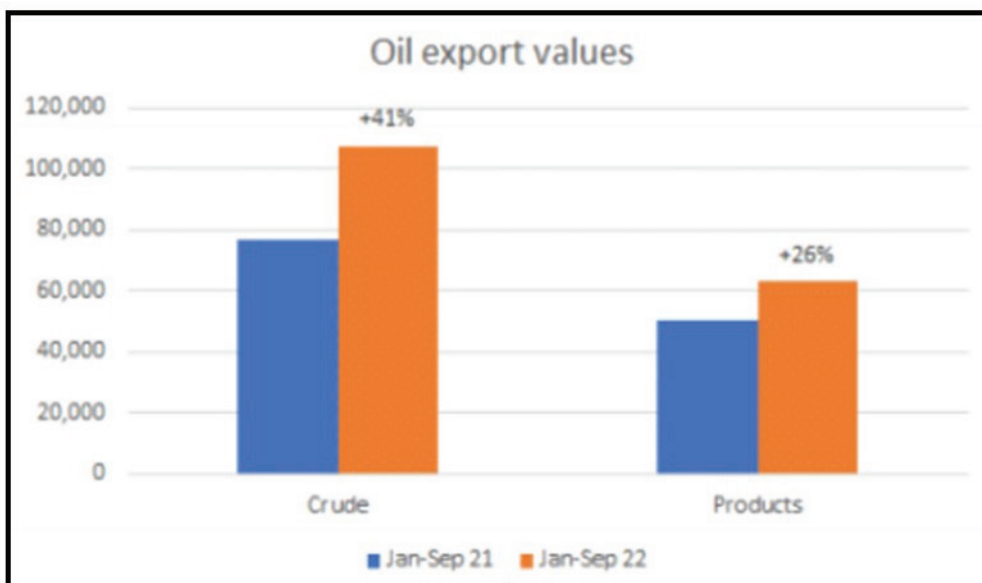
در بیانیه مشترک وزرای اقتصاد گروه G7 که روز ۲ سپتامبر ۲۰۲۲ توسط وزیر اقتصاد آلمان قرائت شد، آمده است:

«امروز ما قصد سیاسی مشترک خود را برای نهایی کردن و اجرای یک ممنوعیت جامع خدماتی که حمل و نقل دریایی نفت خام و فرآورده های نفتی روسیه را در سطح جهانی امکان پذیر می کند، تایید می کنیم. ارائه چنین خدماتی تنها در صورتی مجاز خواهد بود که نفت و فرآورده های نفتی با قیمت یا کمتر از قیمتی که توسط ائتلاف گسترده کشورهایمان که به سقف قیمتی پایینند هستند، خریداری شود.»^۲

بنابراین سیاست تعیین سقف قیمت خرید نفت روسیه به عنوان یک سیاست تحریمی جدی کلید خورد. در این گزارش به بررسی ابعاد فنی این سیاست تحریمی می پردازیم.

اثرات تحریم بر صادرات نفت روسیه قبل از ۵ دسامبر ۲۰۲۲

برخلاف انتظار، تحریمها علیه روسیه تا پیش از دسامبر سال ۲۰۲۲ نتوانست درآمد نفتی روسیه را کاهش دهد. افزایش قیمت نفت و افزایش صادرات به کشورهایی مانند چین و هند باعث شد تا کاهش صادرات به برخی کشورهای غربی تا حدی جبران شود. چنانکه براساس آمار منتشر شده تا ماه آگوست انتظار این است که درآمد روسیه از صادرات انرژی در سال ۲۰۲۲ نسبت به سال ۲۰۲۱، به میزان ۳۸ درصد رشد داشته باشد.^۳

مقایسه درآمد صادرات نفت و فرآورده های نفتی روسیه از ژانویه تا سپتامبر ۲۰۲۲ در مقایسه با مدت مشابه سال ۲۰۲۱

۲.

G7 با سقف قیمت برای نفت روسیه به توافق رسید، ۱۱ شهریور ۱۴۰۱ (۲ سپتامبر ۲۰۲۲)
<https://www.dw.com/en/g7-finance-ministers-agree-to-price-cap-on-russian-oil/a-۶۳۰۰۴۳۱۴>

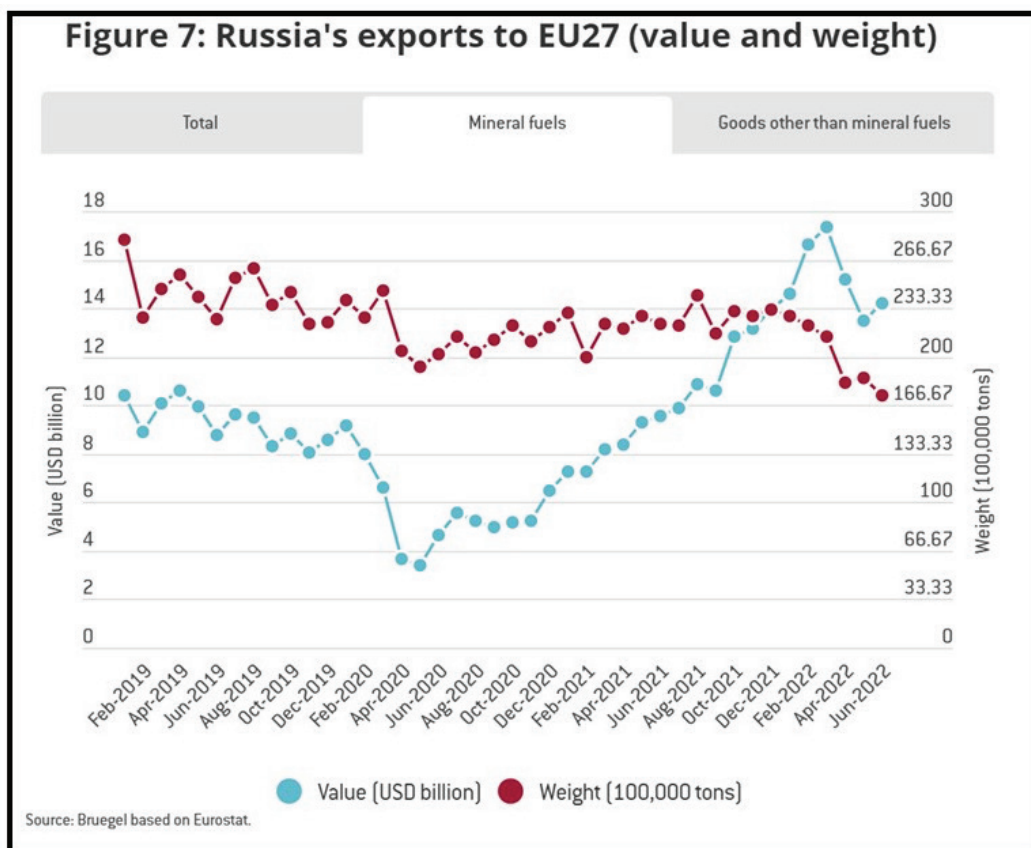
۳. به نظر می رسد درآمد روسیه از صادرات انرژی امسال ۳۸ درصد رشد کند - ۲۶ مرداد ۱۴۰۱ (۱۷ آگوست ۲۰۲۲)

<https://www.aljazeera.com/economy/۱۷/۸/۲۰۲۲/russia-sees-۳۸-rise-in-energy-export-earnings-this-year-reuters#:~:text=Higher%۲۰oil%۲۰export%۲۰volumes%۲۰C%۲۰coupled,seen%۲۰by%۲۰Reuters%۲۰news%۲۰agency>

این افزایش درآمد بیش از آنکه ناشی از افزایش صادرات باشد، ناشی از افزایش قیمت انرژی است. چنانکه آمارها نشان می‌دهد علی‌رغم کاهش حجم صادرات سوخت فسیلی روسیه به اروپا، درآمد ناشی از این صادرات افزایش پیدا کرده است.^۴ از طرف دیگر بالا رفتن قیمت انرژی و همچنین اعمال تحریم بر شرکت‌های بیمه‌ای و کشتیرانی غربی که نفت روسیه را جابه‌جا می‌کنند، می‌تواند اقتصاد کشورهای غرب و اروپا را با رکود و تورم رو به رو کند و هزینه تحریم علیه روسیه را بسیار بالا ببرد. به نظر می‌رسد به همین دلیل کشورهای عضو ائتلاف تحریم علیه روسیه تا قبل از فرارسیدن موعد ۵ دسامبر و احتمال افزایش قیمت ناشی از قطع صادرات نفت روسیه به اروپا، به اعمال سیاست سقف قیمت روی آورده‌اند. بیانیه گروه G7 نیز به این موضوع اشاره می‌کند که این تصمیم با هدف ادامه همکاری برای تضمین امنیت انرژی و مقرون به صرفه بودن آن برای جهان و گروه G7 اتخاذ شده است.^۵

مقایسه حجم و درآمد صادراتی اروپا به کشورهای عضو اتحادیه اروپا

۴. اندیشکده براگل، مازاد تجاری عظیم روسیه نشانه قدرت اقتصادی نیست- ۱۷ شهریور ۱۴۰۱ (۸ سپتامبر ۲۰۲۲)

<https://twitter.com/elinaribakova/status/111335888106734464?s=20&t=-vWTNUG9JgQvNntChleuw>

<https://www.bruegel.org/blog-post/russias-huge-trade-surplus-not-sign-economic-strength#:~:text=Russia%20has%20recorded%20a%20record,to%20the%20collapse%20of%20imports.>

۵. رهبران گروه ۷ از تصمیم خود در مورد اعمال سقف قیمتی برای نفت روسیه طفره می‌روند- ۱۹ مهر ۱۴۰۱ (۱۱ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.theguardian.com/world/2022/oct/11/g7-leaders-dodge-decision-on-imposing-price-cap-on-russian-oil>

تحریم نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه و خدمات مرتبط با آن

کشورهای کانادا، انگلستان و آمریکا واردات نفت از روسیه را قطع کرده یا اعلام کردند پایان سال ۲۰۲۲ واردات نفت از روسیه را قطع می‌کنند.^۶ در تاریخ ۳ جون ۲۰۲۲ نیز، اتحادیه اروپا علیه واردات دریایی نفت، فرآورده‌های نفتی و خدمات مرتبط با آن از جمله حمل‌ونقل و بیمه تحریم وضع کرد. براساس آن واردات نفت از روسیه به کشورهای عضو اتحادیه اروپا از طریق دریا از ۵ دسامبر ۲۰۲۲ ممنوع شد و کشورها تا آن تاریخ، فرصت تطبیق با شرایط را داشتند. همچنین از تاریخ ۵ فوریه ۲۰۲۳ این ممنوعیت به واردات فرآورده‌های نفتی نیز تسری پیدا کرد. البته برای کشورهایی مانند مجارستان، جمهوری چک و اسلواکی که با خط لوله نفت یا فرآورده وارد می‌کنند این تحریم اجرایی نمی‌شود. البته این کشورها بعد از گذشت ۸ ماه نباید نفت را به سایر کشورهای عضو بازفروش کنند. همچنین بلغارستان به دلیل شرایط خاص می‌تواند واردات نفت خام دریایی را تا پایان سال ۲۰۲۴ و کرواسی واردات فرآورده خاص را تا پایان سال ۲۰۲۳ ادامه دهد. اتحادیه اروپا ادعا دارد که این اقدامات در کنار عدم واردات داوطلبانه نفت از طریق خط لوله توسط آلمان و لهستان می‌تواند تا ۹۰ درصد واردات نفت اروپا از روسیه را کاهش دهد.^۷

اما ممنوعیت دیگری که اروپا و بسیاری از اعضای G7 از جمله آمریکا و انگلستان در مورد صادرات دریایی نفت و فرآورده نفتی روسیه وضع کرد، ممنوعیت ارائه خدمات از جمله خدمات بیمه‌ای، بیمه اتکایی، خدمات مالی و مبادله‌ای، خدمات حمل‌ونقل، خدمات ثبت و ارائه پرچم و تبادل کشتی به کشتی توسط شرکت‌های کشورشان برای صادرات نفت و فرآورده نفتی روسیه به کشورهای ثالث^۸ است.^۹ اقدامی که در تلاش است، صادرات نفت و فرآورده نفتی روسیه به سایر کشورها را نیز تحت تاثیر قرار دهد. چراکه شرکت‌های بیمه‌ای و حمل‌ونقل اروپا نقش بالایی در حمل‌ونقل دنیا دارند. چنانکه براساس تخمین کشورهای عضو G7، میزان ۹۵ درصد از ناوگان نفتکش‌های جهانی تحت پوشش بیمه‌های کشتیرانی در کشورهای G7، یعنی کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، انگلستان و ایالات متحده و سایر کشورهای اروپایی هستند.

۶. به طور مثال بریتانیا اعلام کرده واردات نفت خود از روسیه را تا پایان سال قطع می‌کند. رک به: سقف قیمت نفت روسیه: مکانیسم و پیامدهای آن- ۲۴ شهریور ۱۴۰۱ (۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲)

<https://valdaiclub.com/a/highlights/price-cap-on-russian-oil-the-mechanism/>

۷. اتحادیه اروپا نفت روسیه را ممنوع کرد- ۱۸ خرداد ۱۴۰۱ (۸ جون ۲۰۲۲)

<https://www.csis.org/analysis/european-union-imposes-partial-ban-russian-oil#:~:text=The%20European%20Union%20has%20imposed,for%20oil%20exports%20from%20Russia.>

۸. کشورهایی که شامل ائتلاف تحریم علیه روسیه نمی‌شوند

۹. براساس دستور اجرایی ۱۴۰۷۱ آمریکا و همچنین تصمیم ۳ جون ۲۰۲۲ اتحادیه اروپا و پیروی انگلستان از آن

عدم ارائه خدمات بیمه‌ای می‌تواند تجارت نفت روسیه را با مشکل رو به رو کند.^{۱۰} از طرف دیگر تعداد نفتکش‌های روسیه نیز برای جا به جایی نفت این کشور کافی نیستند. بنیاد کارنگی در گزارشی بیان می‌کند که روسیه برای جابه جایی نفت خود به ۲۰۰ نفتکش نیاز دارد، در حالی که بزرگ‌ترین شرکت کشتیرانی روسی در سال ۲۰۲۱ تعداد ۵۱ نفتکش در اختیار داشته و روسیه برای حمل محموله‌های خود نیاز به نفتکش از سایر کشورها دارد و افزایش تعداد نفتکش‌ها به ۲۰۰ نفتکش نیاز به حدود ۱.۵ تا ۲.۵ میلیارد دلار هزینه دارد.^{۱۱} شواهد نیز نشان می‌دهد بسیاری از محموله‌های حمل شده از بنادر روسیه از زمان شروع جنگ اوکراین نیز از طریق شرکت‌های اروپایی بوده است. از ۲۴ فوریه تا ۳۱ آگوست ۲۰۲۲، کشتی‌های مرتبط با اروپا ۱۵۰۰ سفر از بنادر روسیه برای حمل نفت، گاز و زغال سنگ انجام داده‌اند که عمدتاً نیز تحت بیمه شرکت‌های غربی و عضو ائتلاف تحریم بوده‌اند. به طوری که بیمه حدود ۸۰ درصد محموله‌ها توسط شرکت‌های اروپایی در انگلستان، نروژ، سوئد و لوکزامبورگ فعال شده‌اند.^{۱۲} بنابراین ممنوعیت ارائه این خدمات برای فروش نفت روسیه به سایر کشورها نیز می‌تواند برای روسیه مشکلاتی را ایجاد کند. سیاست سقف قیمت نیز با تکیه بر همین موضوع طرح‌ریزی شده است.

نحوه اجرای سیاست سقف قیمت

سیاست سقف قیمت از ۵ دسامبر ۲۰۲۲ برای صادرات نفت دریایی روسیه و از ۵ فوریه ۲۰۲۳ برای صادرات فرآورده نفتی روسیه اعمال شد. براساس این سیاست از ۵ دسامبر ۲۰۲۲ ارائه خدمات بیمه، بیمه اتکایی، خدمات مالی و مبادله‌ای، خدمات ثبت و تامین پرچم، خدمات حمل‌ونقل و تبادل کشتی به کشتی توسط شرکت‌های عضو ائتلاف تحریم، از جمله آمریکا، انگلستان، استرالیا و اتحادیه اروپا برای صادرات نفت دریایی روسیه به کشورهای ثالث تنها در صورتی مجاز خواهد بود که کشورهای خریدار، نفت را به قیمتی کمتر از قیمت تعیین شده توسط ائتلاف تحریم خریداری کنند.

۱۰. تحریم‌های اتحادیه اروپا همچنان به نیمی از محموله‌های نفت روسیه اجازه بیمه می‌دهد - ۲۲ مهر ۱۴۰۱ (۱۴ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.investigate-europe.eu/en/2022/eu-sanctions-will-still-allow-half-of-european-insured-russian-oil-shipments/>

رهبران گروه ۷ از تصمیم خود در مورد اعمال سقف قیمتی برای نفت روسیه طفره می‌روند - ۱۹ مهر ۱۴۰۱ (۱۱ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.theguardian.com/world/2022/oct/11/g7-leaders-dodge-decision-on-imposing-price-cap-on-russian-oil>

یک دوست نیازمند واقعاً یک دوست است؟ روابط انرژی چین و روسیه در پی جنگ در اوکراین - ۲۴ شهریور ۱۴۰۱ (۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲)

https://jia.sipa.columbia.edu/online-articles/friend-need-friend-indeed-china-russia-energy-relations-wake-war-ukraine#_ftn23

۱۱. طرح سقف قیمت جبهه جدیدی را در درگیری روسیه و غرب باز خواهد کرد - ۲۸ مهر ۱۴۰۱ (۲۰ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://carnegieendowment.org/politika/88311>

۱۲. تحریم‌های اتحادیه اروپا همچنان به نیمی از محموله‌های نفت روسیه اجازه بیمه می‌دهد - ۲۲ مهر ۱۴۰۱ (۱۴ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.investigate-europe.eu/en/2022/eu-sanctions-will-still-allow-half-of-european-insured-russian-oil-shipments/>

موضوعی که در بیانیه وزرای اقتصادی G7 به آن پرداخته شده است. همچنین وزیر خزانه‌درای آمریکا سقف قیمت مجاز خرید نفت روسیه را در محدوده‌ای نزدیک به هر بشکه ۶۰ دلار اعلام کرد.^{۱۳} در تاریخ ۳ دسامبر نیز اتحادیه اروپا علی‌رغم برخی مخالفت‌ها نسبت به بالا بودن این قیمت توسط برخی کشورها از جمله لهستان، با قیمت ۶۰ دلار موافقت کرد و این قیمت به عنوان سقف قیمت مشخص شد.^{۱۴} در مورد فرآورده‌های نفتی نیز، براساس بیانیه G7، استرالیا و اتحادیه اروپا در مورد اعمال سیاست سقف قیمت برای انتقال دریایی فرآورده‌های نفتی از مبدا روسیه توسط شرکت‌های عضو ائتلاف تحریم برای صادرات به کشورهای ثالث دو قیمت اعلام شد. براین اساس سقف قیمت برای محصولات نزدیک به قیمت نفت مانند گازوئیل، نفت سفید و بنزین ۱۰۰ دلار به ازای هر بشکه تعیین شد و برای محصولات کمتر از نفت مانند نفت کوره قیمت ۴۵ دلار تعیین شد.^{۱۵} البته در مورد فرآورده‌های نفتی، این محدودیت صرفاً شامل فرآورده‌هایی می‌شود که مستقیماً از روسیه به صورت دریایی حمل و نقل می‌شود. اما فرآورده‌های نفتی که در پالایشگاه‌های سایر کشورها از نفت خام روسیه تولید می‌شود شامل محدودیت‌های سقف قیمت نمی‌شود.^{۱۶}

در واقع اروپا و اعضای G7 در تلاش هستند تا براساس سلطه خود بر نظام بیمه‌ای و حمل‌ونقل هم عرضه نفت روسیه را در بازار نگه دارند هم قیمت انرژی را کاهش دهند. چراکه بسیاری از محموله‌های نفت روسیه از بیمه یا نفتکش شرکت‌های اروپایی استفاده می‌کنند. علاوه براین کشورهای غربی معتقدند این اقدام به نفع همه کشورها به جز روسیه است. بنیاد کارنگی در گزارش خود مدعی است کاهش قیمت نفت علاوه براینکه به نفع کشورهای غربی است، به نفع چین و هند نیز می‌باشد. گزارش این بنیاد همچنین مدعی است کاهش قیمت می‌تواند به نفع کشورهایمانند عربستان و امارات باشد چراکه باعث می‌شود کشورهای اروپایی دچار رکود نشوند و تقاضای برای خرید نفت بیشتری داشته باشند.^{۱۷}

۱۳. یلن گفت سقف قیمت ۶۰ دلار به مسکو نیز اجازه کسب سود می‌دهد- ۲۱ مهر ۱۴۰۱ (۱۳ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.reuters.com/markets/europe/yellen-says-russian-oil-price-cap-60-range-would-allow-moscow-some-profit-۲۰۲۲-۱۰-۲۰۲۲/>

۱۴.

G7 قیمت ۶۰ دلار را به عنوان سقف قیمت برای نفت روسیه تعیین کرد- ۱۸ آذر ۱۴۰۱ (۹ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/g7-sets-price-cap-for-russian-oil-at-usd-60-per-barrel/#:~:text=On%۲۰December%۲۰۳C%۲۰۲۰۲۲C%۲۰G7,or%۲۰are%۲۰exported%۲۰from%۲۰Russia.>

۱۵.

بیانیه G7 و استرالیا در مورد سقف قیمت محصولات نفتی دریایی یا منشأ روسیه- ۱۵ بهمن ۱۴۰۱ (۴ فوریه ۲۰۲۳)

<https://www.canada.ca/en/department-finance/news/۲۰۲۳/۲۳/statement-of-the-g7-and-australia-on-price-caps-for-seaborne-russian-origin-petroleum-products.html>

۱۶.

راهنمای OFAC در مورد اجرای سیاست سقف قیمت، برای نفت خام و فرآورده‌های نفتی دریایی یا منشأ فدراسیون روسیه- ۱۴ بهمن ۱۴۰۱ (۳ فوریه ۲۰۲۳)

<https://ofac.treasury.gov/media/۹۳۱۳۶/download?inline>

۱۷. طرح سقف قیمت جبهه جدیدی را در درگیری روسیه و غرب باز خواهد کرد- ۲۸ مهر ۱۴۰۱ (۲۰ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://carnegieendowment.org/politika/۸۸۳۱۱>

والی آدیامو قائم مقام وزارت خزانهداری آمریکا هم در این زمینه می‌گوید:

«سقف قیمت یک انگیزه اقتصادی واضح برای فروش تحت سقف ایجاد می‌کند.»^{۱۸}

نکته مهم در این سیاست ایجاد نوعی هم‌پوشانی بین اهداف غرب و کشورهای همکاری کننده با روسیه است. چنانکه این سیاست از یک سو سعی دارد قیمت نفت را کاهش دهد، شرکت‌های غربی را از رکود خارج کند و درآمدهای نفتی روسیه را کاهش دهد. از سوی دیگر کشورهای خریدار نفت از روسیه را ترغیب می‌کند تا با توجه به اهمیت و نقش نظام حمل‌ونقل و بیمه اروپا نفت را با قیمت کمتری از روسیه خریداری کنند. به همین دلیل ادوارد فیشر، محقق ارشد مرکز سیاست انرژی جهانی در دانشگاه کلمبیا، می‌گوید:

«سقف قیمت می‌تواند کارساز باشد، زیرا انگیزه‌هایی که ایجاد می‌کند، اکثر خریداران، فروشندگان و تسهیل‌کننده های معاملات نفتی را در راستای انطباق قرار می‌دهد.»^{۱۹}

نیویورک تایمز نیز این موارد را از عوامل موفقیت سیاست سقف می‌داند و می‌گوید حتی اگر این سیاست نتواند کشورهایی مانند چین و هند را وادار به پیروی کند، اما باعث افزایش قدرت چانه‌زنی آنها در مقابل روسیه و کاهش قیمت نفت می‌شود.^{۲۰}

از نظر فنی نیز این سیاست مبتنی بر تحریم اولیه وضع شده و هر کشور عضو ائتلاف صرفاً شرکت‌ها، کشتی‌ها و موسسات کشور خود را در صورت ارائه خدمات برای حمل‌ونقل دریایی نفت روسیه به کشورهای ثالث^{۲۱} برای قیمت بالاتر از ۶۰ دلار در هر بشکه نفت و یا ۱۰۰ دلار برای فرآورده نفتی هدف جریمه قرار می‌دهد. البته در ادامه بخشی از اجرای این سیاست با تحریم ثانویه نیز روبه رو شد، که به آن پرداخته خواهد شد. برای انطباق خدمات‌دهندگان با این سیاست، هم آمریکا هم اتحادیه اروپا سطوح مختلفی تعیین کرده‌اند تا هر حوزه خدمات‌دهنده از فروش نفت روسیه پایین‌تر از قیمت تعیین شده اطمینان حاصل کند. به طور مثال تاجران، واسطه‌گران و خدمات‌دهندگانی که مستقیماً به عنوان خریدار یا فروشنده نفت روسیه اقدام می‌کنند به عنوان گروه اول هدف باید اسناد اصلی، فاکتورها و.. را حفظ کنند تا در صورت لزوم برای تحریم نشدن یا ادامه اخذ خدمات از شرکت‌های غربی و آمریکایی ارائه کنند. در مورد موسسات مالی و گمرک‌ها به عنوان گروه هدف دوم نیز آورده شده که باید تلاش کنند اسناد خرید پایین‌تر از قیمت را به دست آورند و در غیرصورت باید اسناد مشخصی از خریداران دریافت کنند.

۱۸. چه قیمتی مناسب است؟ چرا تحریم نفت روسیه پیچیده است؟-۲۵ آذر ۱۴۰۱ (۱۶ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://www.nytimes.com/17/9/2022/business/russian-oil-price-cap.html#:~:text=Before%20the%20war%20and%20the,are%20around%20%244-%20per%20barrel.>

۱۹. چه قیمتی مناسب است؟ چرا تحریم نفت روسیه پیچیده است؟-۲۵ آذر ۱۴۰۱ (۱۶ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://www.nytimes.com/17/9/2022/business/russian-oil-price-cap.html#:~:text=Before%20the%20war%20and%20the,are%20around%20%244-%20per%20barrel.>

۲۰. چه قیمتی مناسب است؟ چرا تحریم نفت روسیه پیچیده است؟-۲۵ آذر ۱۴۰۱ (۱۶ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://www.nytimes.com/17/9/2022/business/russian-oil-price-cap.html#:~:text=Before%20the%20war%20and%20the,are%20around%20%244-%20per%20barrel.>

۲۱. غیر از ائتلاف تحریم

دسته سوم که بیمه‌ها، مدیران کشتی‌ها و ثبت پرچم هستند نیز باید اسناد مشخص از خریداران دریافت کنند تا مشخص شود ارائه خدمات برای فروش نفت روسیه کمتر از سقف تعیین شده بوده است. بنابراین راهنمای اتحادیه اروپا و آمریکا سعی کرده با دسته‌بندی شرکت‌ها و موسسات کمی بررسی قیمت را تسهیل کند.^{۳۳}

در مورد تعیین قیمت ۶۰ دلار نیز، خزانه‌داری آمریکا هدف از تعیین این قیمت را ایجاد انگیزه برای روسیه و خریداران نفت این کشور برای حفظ جریان نفت روسیه در بازار بعد از اعمال تحریم اتحادیه اروپا بیان می‌کند. چنانکه خزانه داری آمریکا پس از نهایی شدن قیمت ۶۰ دلار در گزاره‌برگ^{۳۳} خود می‌نویسد:

«سطح سقف قیمت، ۶۰ دلار در هر بشکه، به اندازه کافی بالاتر تعیین شده است تا انگیزه اقتصادی واضحی برای روسیه برای ادامه فروش نفت در بازارهای جهانی حفظ کند. این قیمت در سطحی تعیین شده است که روسیه از لحاظ تاریخی پذیرفته است. این قیمت بالاتر از هزینه تولید آن و قابل مقایسه با قیمت‌هایی است که روسیه قبل از جنگ با اوکراین نفت به فروش می‌رساند.»^{۳۴}

Category	Actors	Requirement to be afforded safe harbor	Examples of information or documentation	Recommendations for risk-based measures for compliance
Tier 1 — Actors with direct access to price information	Commodities brokers/traders	Retain price information and provide information/attestation to Tier 2 or Tier 3, as needed	Invoices, contracts, receipts/proof of payment	Updating terms and conditions of contracts, updating invoice structure to include itemized price for oil purchase (excluding shipping, freight, customs, and insurance costs), providing guidance to staff
Tier 2 — Actors sometimes able to request price information	Financial institutions providing trade finance, customs brokers, ship/vessel agents	Request and retain price information (to the extent practicable) or attestation from Tier 1 or customer/counterparty (when direct receipt of price information is not practicable)	Invoices, contracts, receipts/proof of payment; price cap attestation	Providing guidance to trade finance department/relationship managers/compliance staff, updating requests for information (RFIs) or sanctions questionnaire templates
Tier 3 — Actors without direct access to price information	Insurers, reinsurers, P&I clubs, ship owners /carriers, flagging registries	Receive attestation from Tier 1 or Tier 2 or customer/counterparty regarding compliance with the price cap	Sanctions exclusion clause within policy, clause within policy that excludes coverage for activities related to the maritime transport of Russian oil purchased above the price cap, price cap attestation	Updating policies and terms and conditions, providing guidance to staff

جدول تقسیم‌بندی خدمات‌دهندگان مختلف برای اطمینان از اجرای سیاست سقف قیمت در راهنمای آمریکا و اتحادیه اروپا

۳۲. راهنمای اجرای سیاست سقف قیمت، برای نفت خام و فرآورده‌های نفتی دریایی با منشاء فدراسیون روسیه-۱۴ بهمن ۱۴۰۱ (۳ فوریه ۲۰۲۳)

https://finance.ec.europa.eu/system/files/13-2022/guidance-russian-oil-price-cap_en_.pdf

https://home.treasury.gov/system/files/136/price_cap_policy_guidance_11222022.pdf

۳۳. FACT SHEET

۳۴. محدود کردن درآمدهای کرملین و تثبیت عرضه جهانی انرژی با سقف قیمت نفت روسیه- ۱۱ آذر ۱۴۰۱ (۲ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1141>

بنابراین از ۵ دسامبر ۲۰۲۲، همزمان با اعمال تحریم‌های نفتی اروپا علیه روسیه، سیاست سقف قیمت با سازوکار و قیمت گفته شده به اجرا درآمد. براساس تصمیم اتحادیه اروپا این قیمت باید هر دو ماه مورد بازنگری قرار گیرد و در صورت لزوم کاهش یابد، اما تاکنون در بازنگری‌های بعدی علی‌رغم مخالفت برخی کشورهای اروپایی و تقاضا برای کاهش آن قیمت تغییری نکرده، به خصوص که آمریکا و سایر اعضای G7 همچنان بر قیمت ۶۰ دلار تاکید دارند.^{۳۵}

ابهامات در موفقیت سیاست سقف قیمت

روسیه اعلام کرده است که به کشورهایی که به این سیاست پایبند باشند نفت به فروش نمی‌رساند.^{۳۶} بنابراین تلاش برای تطبیق کشورها با ایجاد سیاست سقف قیمت در کوتاه مدت می‌تواند باعث ایجاد اختلال در بازار انرژی و افزایش قیمت شود. همچنین، اجرای این طرح در بلند مدت نیز با چالش‌های زیادی همراه است که مهم‌ترین آن شامل موارد زیر است:

- اجرای این طرح، می‌تواند روسیه را با حجم بالای صادرات نفت و وابستگی اقتصادی بسیاری از کشورها به روسیه، مانند ایران به سمت روش‌هایی سوق دهد که جدا از سیستم مالی بین‌المللی است. چنانکه بسیاری از جمله گزارش مرکز مطالعات استراتژی و بین‌الملل (CSIS) و همچنین گزارش گروه بررسی اروپای در حال تغییر بیان می‌کند این سیاست می‌تواند باعث رفتن روسیه به سمت دور زدن تحریم‌ها، استفاده از روش‌های چین و هند برای دور زدن تحریم ایران و ونزوئلا، فروش کشتی به کشتی و استفاده از ناوگان یا خدمات بیمه‌ای سایر کشورها شود.^{۳۷}
- راهنمای منتشر شده از سوی وزارت خزانه‌داری آمریکا، نشان می‌دهد که ارائه هرگونه خدمات از سوی آمریکا و آمریکایی‌ها یا ذیل نظام مالی آمریکا باید در سقف قیمت تعیین شده باشد. این موضوع توسط اروپا نیز مطرح شده است. اقدامی که می‌تواند به طور کامل روسیه را نظام مالی بین‌المللی و دلار فاصله دهد. روسیه می‌تواند با ایجاد ناوگان حمل‌ونقل و بیمه به صورت مستقل و خارج از چارچوب رسمی، به طور کل از نظام مالی اروپا و آمریکا فاصله بگیرد. این موضوع عملاً باعث کاهش کارآمدی تحریم‌ها در بلندمدت می‌شود. چنانکه اندیشکده باشگاه گفتگو والدیا در روسیه در واکنش به سیاست سقف قیمت این پیشنهاد را مطرح می‌کند و می‌نویسد: «زمان آن فرا رسیده است که روسیه به فکر تطبیق با محدودیت‌های غربی، از جمله توسعه ناوگان نفتکش‌های خود و کنار گذاشتن دلار آمریکا در معاملات نفتی باشد. این وظیفه اصلی تجارت خارجی روسیه در شرایط سیاسی جدید است.»

۳۵

اتلاف G7 سقف قیمت نفت روسیه را ۶۰ دلار در هر بشکه نگه می‌دارد - ۲۸ فروردین ۱۴۰۴ (۱۷ آوریل ۲۰۲۳)

<https://www.reuters.com/markets/commodities/g7-coalition-keep-russian-oil-price-cap-60-per-barrel-source-17-04-2023/>

۳۶

کرم‌لین به غرب درباره انتقام‌گیری از سقف قیمت نفت G7 هشدار داد - ۱۴ شهریور ۱۴۰۴ (۵ سپتامبر ۲۰۲۳)

<https://www.reuters.com/markets/europe/kremlin-warns-west-retaliation-over-g7-oil-price-cap-05-09-2023/>

تحریم‌های اتحادیه اروپا همچنان به نیمی از محموله‌های نفت روسیه اجازه بیمه می‌دهد - ۲۲ مهر ۱۴۰۴ (۱۴ اکتبر ۲۰۲۳)

<https://www.investigate-europe.eu/en/2023/eu-sanctions-will-still-allow-half-of-european-insured-russian-oil-shipments/>

چالش بزرگ سیاست سقف قیمت - ۱۸ شهریور ۱۴۰۴ (۹ سپتامبر ۲۰۲۳)

<https://www.csis.org/analysis/big-challenges-russian-oil-price-cap>

<https://medium.com/@newseasy/the-risk-of-price-capping-the-russian-oil-2ec7e7631d8a>

- راهنمای منتشر شده از سوی وزارت خزانه‌داری آمریکا، نشان می‌دهد که ارائه هرگونه خدمات از سوی آمریکا و آمریکایی‌ها یا ذیل نظام مالی آمریکا باید در سقف قیمت تعیین شده باشد. این موضوع توسط اروپا نیز مطرح شده است. اقدامی که می‌تواند به طور کامل روسیه را نظام مالی بین‌المللی و دلار فاصله دهد. روسیه می‌تواند با ایجاد ناوگان حمل‌ونقل و بیمه به صورت مستقل و خارج از چارچوب رسمی، به طور کل از نظام مالی اروپا و آمریکا فاصله بگیرد. این موضوع عملاً باعث کاهش کارآمدی تحریم‌ها در بلندمدت می‌شود. چنانکه اندیشکده باشگاه گفتگو والدیا در روسیه در واکنش به سیاست سقف قیمت این پیشنهاد را مطرح می‌کند و می‌نویسد: «زمان آن فرا رسیده است که روسیه به فکر تطبیق با محدودیت‌های غربی، از جمله توسعه ناوگان نفتکش‌های خود و کنار گذاشتن دلار آمریکا در معاملات نفتی باشد. این وظیفه اصلی تجارت خارجی روسیه در شرایط سیاسی جدید است.»^{۲۸}
- همچنین اندیشکده باشگاه گفتگو والدیا می‌نویسد اعمال سیاست سقف قیمت یا کاهش قیمت نفت روسیه، باعث افزایش تقاضا برای خرید نفت روسیه در سراسر جهان می‌شود. این موضوع هم درآمد نفتی روسیه را افزایش می‌دهد. هم باعث می‌شود تا خریداران نفت در اروپا که به علت تحریم از خرید نفت روسیه محروم هستند، مجبور شوند نفت کشورهای دیگر را با قیمت بالاتر خریداری کنند. این موضوع از یک سو باعث کاهش رقابت‌پذیری کشورهای غربی در مقابل رقبای آسیایی است. از سوی دیگر چنانکه مرکز مطالعات استراتژی و بین‌الملل می‌گوید باعث ایجاد شکاف قیمتی بین قیمت جهانی نفت و سقف تعیین شده برای نفت روسیه می‌شود که فرصت بسیاری را برای دلان نفتی ایجاد می‌کند.^{۲۹}
- علاوه بر این بسیاری از کشورهای فروشنده نفت اگرچه از افزایش فروش و کاهش رکود استقبال می‌کنند، اما به کاهش قیمت زیاد نیز راضی نیستند. به خصوص که با کاهش قیمت نفت روسیه و ایجاد سیاست سقف قیمت، مشتریان غیراروپایی، ممکن است چانه زنی برای کمتر کردن هرچه بیشتر قیمت را در دستور کار قرار دهند.

۲۸. سقف قیمت نفت روسیه: مکانیسم و پیامدهای آن - ۲۴ شهریور ۱۴۰۱ (۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲)

<https://valdaiclub.com/a/highlights/price-cap-on-russian-oil-the-mechanism/>

۲۹. سقف قیمت نفت روسیه: مکانیسم و پیامدهای آن - ۲۴ شهریور ۱۴۰۱ (۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲)

<https://valdaiclub.com/a/highlights/price-cap-on-russian-oil-the-mechanism/>

چالش بزرگ سیاست سقف قیمت-۱۸ شهریور ۱۴۰۱ (۹ سپتامبر ۲۰۲۲)

<https://www.csis.org/analysis/big-challenges-russian-oil-price-cap>

- چالش دیگر این سیاست نحوه اجرای آن است. این طرح از همه بازیگران زنجیره خدمات حمل و نقل می‌خواهد که اسنادی را به دست آورند که نشان دهد نفتی که در حمل و نقل یا بیمه آنها مشارکت دارند، در قیمت مجاز خریداری شده است.^{۳۰} این موضوع در اجرا می‌تواند دچار چالش شود. برخی استدلال می‌کنند که ممکن است نفت به قیمت دیگری فروش رود اما اسناد قیمت متفاوتی را بیان کنند.^{۳۱} به همین دلیل مای روسنر، یکی از فعالان سازمان غیردولتی Global Witness، می‌گوید: «این سقف یکی از پیچیده‌ترین تحریم‌هایی است که تاکنون انجام شده است. اگر اتحادیه اروپا به جای سرمایه‌گذاری در اجرای قانون، به صداقت بیمه‌گران و شرکت‌های کشتیرانی تکیه کند، شکست خواهد خورد.»^{۳۲}
- این طرح اگرچه سعی کرده با استفاده از اهرم بیمه، کشتیرانی و خدمات دریایی ابزاری را برای چانه‌زنی در اختیار خریداران عمده نفت و فرآورده نفتی روسیه از جمله چین، هند و ترکیه قرار دهد، اما خرید نفت بالاتر از سقف قیمت توسط این کشورها، شامل تحریم‌های ثانویه نمی‌شود و در صورت استفاده روسیه از بیمه و کشتی‌های کشورهای غیر از ائتلاف تحریم می‌تواند بالاتر از سقف قیمت نفت خود را به فروش برساند. بنیاد دفاع از دموکراسی‌ها درباره این موضوع می‌نویسد:
«دولت بایدن استفاده از تحریم‌های ثانویه را رد کرد. در همین حال، مسکو و مشتریان‌ش جایگزین‌هایی را برای بیمه غربی، بیمه اتکایی، حمل و نقل و سایر خدمات دنبال کرده اند.»^{۳۳}
- در مورد قیمت تعیین شده ۶۰ دلار نیز، بسیاری از آن را قیمتی بالا و نزدیک به قیمت فروش با تخفیف نفت روسیه به مشتریان خود می‌دانند، که باعث نمی‌شود درآمد روسیه از فروش نفت کاهش چشمگیری یابد. فارن پالسی در گزارشی بیان می‌کند که غرب نمی‌تواند هم کاهش درآمد روسیه را بخواهد هم بخواد تزریق نفت روسیه به بازار ادامه داشته باشد.^{۳۴} درحالی که تعیین قیمت ۶۰ دلار باعث می‌شود جریان نفت روسیه پایدار باشد و فروش نفت و درآمد این کشور کاهش چندانی نیابد.

^{۳۰} تحریم‌های اتحادیه اروپا همچنان به نیمی از محموله‌های نفت روسیه اجازه بیمه می‌دهد- ۲۲ مهر ۱۴۰۱ (۱۴ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.investigate-europe.eu/en/۲۰۲۲/eu-sanctions-will-still-allow-half-of-european-insured-russian-oil-shipments/>

^{۳۱} چالش بزرگ سیاست سقف قیمت ۱۸- شهریور ۱۴۰۱ (۹ سپتامبر ۲۰۲۲)

<https://www.csis.org/analysis/big-challenges-russian-oil-price-cap>

^{۳۲} تحریم‌های اتحادیه اروپا همچنان به نیمی از محموله‌های نفت روسیه اجازه بیمه می‌دهد- ۲۲ مهر ۱۴۰۱ (۱۴ اکتبر ۲۰۲۲)

<https://www.investigate-europe.eu/en/۲۰۲۲/eu-sanctions-will-still-allow-half-of-european-insured-russian-oil-shipments/>

^{۳۳}: ایرادات اساسی سقف قیمت نفت-۲۵ آذر ۱۴۰۱ (۱۶ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://www.fdd.org/analysis/۱۶/۱۲/۲۰۲۲/key-flaws-russia-oil-price-cap/>

^{۳۴} چرا سقف قیمت نمی‌تواند به پوتین ضربه بزند-۲۴ آذر ۱۴۰۱ (۱۵ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://foreignpolicy.com/۱۵/۱۲/۲۰۲۲/russia-ukraine-war-sanctions-oil-embargo-price-cap-putin-revenue-energy/>

- در مورد فرآورده‌های نفتی نیز ابهامی جدا وجود دارد. فرآورده‌های نفتی شامل محصولات متنوعی خواهد بود و اعمال این سیاست بر آنها دشوارتر. ضمن اینکه کاهش عرض بنزین یا گازوئیل می‌تواند اثرات بسیاری زیاد و فوری در بازار ایجاد کند. چنانکه یلن وزیر خزانه‌داری آمریکا در این زمینه می‌گوید: «با توجه به گستره محصولات پالایش شده مختلف و ساختار قیمت و اهمیت تضمین تداوم عرضه گازوئیل روسیه به بازار، تعیین سقف قیمت فرآورده‌های نفتی «پیچیده‌تر» از نفت خام است.»^{۳۵}

نتایج اعمال تحریم‌های اروپا و اجرای سیاست سقف قیمت

سیاست سقف قیمت و تحریم نفتی اتحادیه اروپا علیه روسیه، هر دو با هم از ۵ دسامبر ۲۰۲۲ اجرایی شد. سیاست سقف قیمت و تحریم فرآورده‌های نفتی نیز از ۵ فوریه ۲۰۲۳ به اجرا رسید. که نتایج متعددی در پی داشته است. با گذشت یک ماه از اعمال تحریم نفتی و سیاست سقف قیمت، صادرات و درآمد صادراتی روسیه انرژی کاهش یافت. چنانکه کلپر در ارزیابی خود نشان داد که برای اولین بار در ژانویه سال ۲۰۲۳ صادرات دریایی نفت روسیه به کمتر از ۳ میلیون بشکه در روز رسیده و از ۳.۰۵ بشکه در روز در نوامبر ۲۰۲۲ به ۲.۷۹ میلیون بشکه در روز در دسامبر ۲۰۲۲ رسید.^{۳۶} مرکز تحقیقات انرژی و هوای پاک (CREA) که مورد استناد بسیاری از منابع اروپایی است نیز، براساس برآورد یک‌ماهه از اعمال تحریم و سیاست سقف قیمت، بیان می‌کند که اجرای این دو اقدام باعث کاهش روزانه حدود ۱۶۰ میلیون یورو، از درآمد صادرات سوخت‌های فسیلی روسیه شده است. به گونه‌ای که درآمد روزانه حاصل از صادرات سوخت‌های فسیلی روسیه از ۷۹۵ میلیون یورو در روز در فاصله بین سپتامبر تا نوامبر به ۶۴۰ میلیون یورو در دسامبر رسیده است.^{۳۸} اما با گذر زمان صادرات نفت روسیه دریایی روسیه احیا شد. چنانکه در مارس ۲۰۲۳، صادرات نفت روسیه تقریباً به سطح قبل از اعمال سقف قیمت رسید. به نحوی که براساس آمار اندیشکده بروکل تقریباً در ۵ ماه نخست سال ۲۰۲۳، حجم صادرات نفت خام روسیه، از مدت مشابه سال ۲۰۲۲ و ۲۰۲۱ پیشی گرفت. در مابقی سال ۲۰۲۳ نیز اگرچه صادرات نفت روسیه نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۲، اندکی کاهش داشت اما در مجموع کاهش چندانی اتفاق نیافتاد و می‌توان گفت نفت روسیه در سال ۲۰۲۳ از نظر حجم همانند سال ۲۰۲۲ در بازار نفت حفظ شده است.^{۳۹}

۳۵. یلن می‌گوید تنظیم سقف قیمت بر فرآورده‌های نفتی پیچیده است-۱ بهمن ۱۴۰۱ (۲۱ ژانویه ۲۰۲۳)

<https://www.reuters.com/business/energy/yellen-says-setting-price-caps-russian-refined-oil-products-complicated-۲۱-۱۰-۲۰۲۳/>

۳۶. صادرات نفت خام روسیه از طریق دریا کاهش یافته است-۱۹ دی ۱۴۰۱ (۹ ژانویه ۲۰۲۳)

<https://www.aa.com.tr/en/economy/russias-seaborne-crude-oil-exports-down-۹-in-1st-month-of-price-cap/۲۷۸۶۷۲۶#>

۳۷. Centre for Research on Energy and Clean Air (CREA)

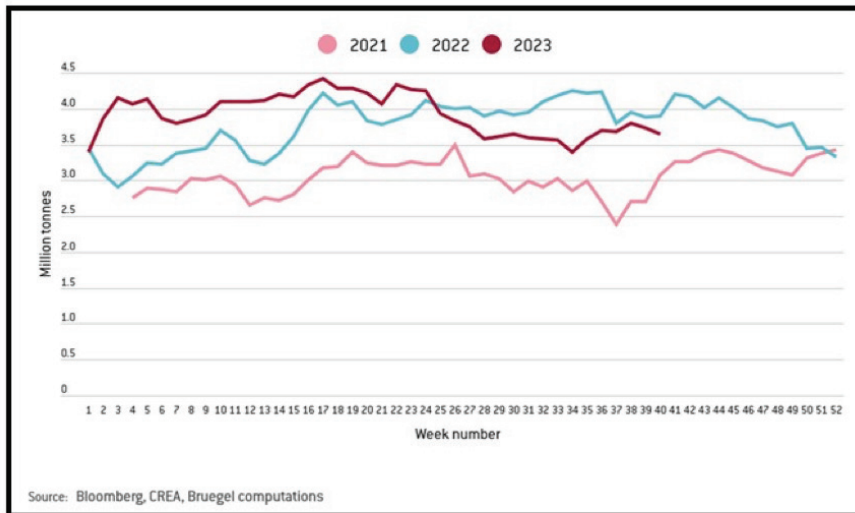
۳۸. ممنوعیت و سقف قیمت نفت اتحادیه اروپا ۱۶۰ میلیون یورو در روز برای روسیه هزینه دارد، اما اقدامات بیشتر می‌تواند تأثیر آن را چند برابر کند-۲۱ دی ۱۴۰۱ (۱۱ ژانویه ۲۰۲۳)

https://energyandcleanair.org/wp/wp-content/uploads/۱/۲۰۲۳/CREA_EU-oil-ban-and-price-cap-are-costing-Russia-EUR1۶۰-mn-a-day-but-further-measures-can-multiply-the-impact.pdf

۳۹. ردگیری نفت خام روسیه- ۲۷ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۱۷ می ۲۰۲۳)

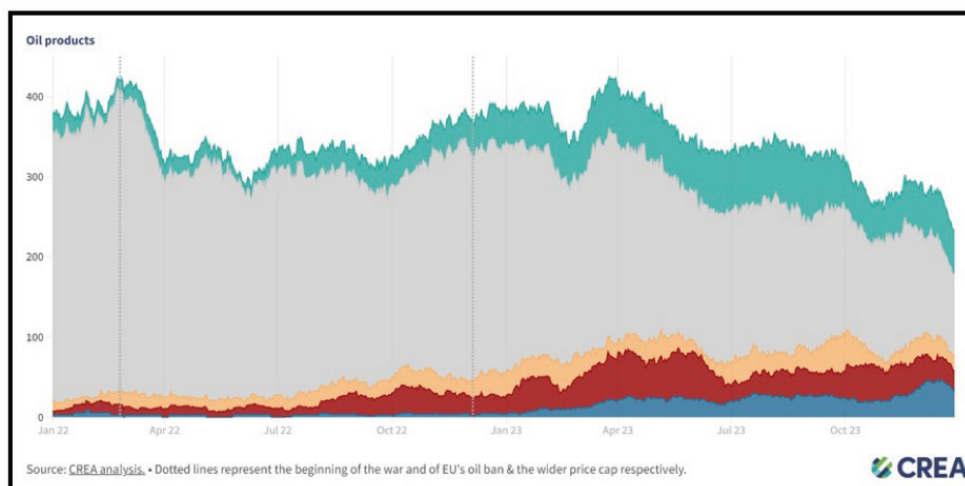
<https://www.bruegel.org/dataset/russian-crude-oil-tracker>

صادرات هفتگی نفت از بندرگاه‌های روسیه

در مورد حجم صادرات فرآورده‌های نفتی البته کمی آمار متفاوت است. اگرچه در ابتدای سال ۲۰۲۳ حجم صادرات فرآورده‌های نفتی تقریباً مشابه سال ۲۰۲۲ بود، اما با توجه به افزایش قیمت دلار در روسیه و سود اقتصادی صادرات آن و افزایش قیمت سوخت در روسیه، بخشی از صادرات فرآورده‌های نفتی در روسیه در بازه زمانی خاص ممنوع شد^{۴۰} و این موضوع باعث کاهش صادرات فرآورده‌های نفتی شد. چنانکه علی‌رغم رشد حجم صادرات فرآورده‌های نفتی در ابتدای سال ۲۰۲۳، این موضوع در ماه‌های آخر با کاهش همراه بود^{۴۱}.

آمار صادرات فرآورده‌های نفتی روسیه براساس هزار تن

۴۰. دولت روسیه اکثر ممنوعیت صادرات گازوئیل را لغو کرد، ۶ اکتبر ۲۰۲۳

<https://www.cnbc.com/۶/۱۰/۲۰۲۳/russias-government-lifts-ban-on-most-of-its-diesel-exports.html>

۴۱. ردگیری اثرات تحریم نفت و سقف قیمت

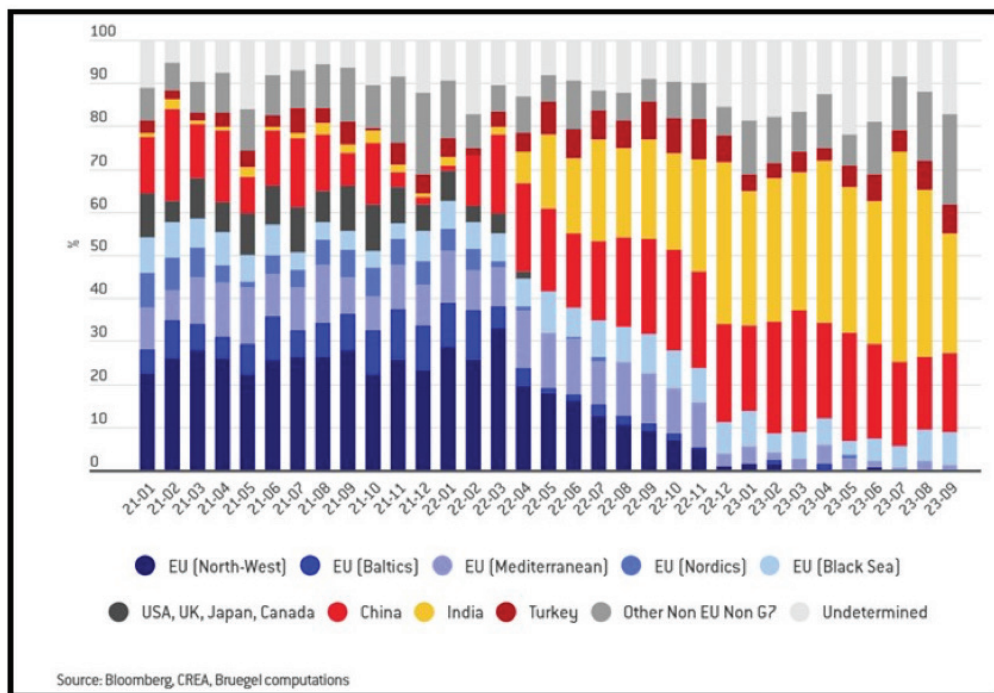
<https://energyandcleanair.org/russia-sanction-tracker/>

صادرات نفت روسیه تحت تحریم‌های بین‌المللی - ۶ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۲۶ آوریل ۲۰۲۳)

https://kse.ua/wp-content/uploads/۴/۲۰۲۳/Russian_Oil_Exports_under_International_Sanctions_۲۳Q1_UPDATE۴۶-۴۲-۲۳.pdf

از دیگر آثار اعمال تحریم نفتی و سیاست سقف قیمت، چرخش بیشتر مقاصد صادرات دریایی روسیه از اروپا به آسیا است.^{۴۲} چنانکه براساس آماری که بلومبرگ منتشر در ابتدای اجرای این سیاست منتشر کرد، در هفته‌های مختلف ماه دسامبر ۲۰۲۲ مقاصد صادراتی نفت روسیه به مناطق مختلف اروپا کاهش چشمگیر داشته و در برخی مناطق از جمله شمال اروپا صفر شده است. این درحالی است که صادرات به مناطق آسیا در سطوح بالا حفظ شده است.^{۴۳}

درصد مقاصد صادراتی نفت روسیه براساس محل تخلیه نفتکش‌ها

علاوه بر این همزمان با کاهش صادرات نفت دریایی روسیه به کشورهای اروپایی برخی کشورهای آسیایی از جمله ژاپن که به دلیل نزدیکی فراوان به ساخالین و برنامه‌ریزی برای دریافت نفت خام خود برای واردات نفت دریایی از این منطقه بالاتر از سقف قیمت، از خزانه‌داری آمریکا معافیت گرفته است، واردات خود از روسیه را افزایش داده است. به طور مثال درحالی که هلند واردات نفت دریایی خود از روسیه را به صفر رسانده و ایتالیا ۷۱ درصد واردات خود از روسیه را در ماه دسامبر نسبت به نوامبر کاهش داده است، اما ژاپن که از ماه جون سال ۲۰۲۲ وارداتی از روسیه نداشت، در دسامبر ۲۲.۶ هزار بشکه در روز نفت خام از روسیه نفت وارد کرد.^{۴۴}

^{۴۲} روسیه در نتیجه تحریم‌های اتحادیه اروپا، نفت قطب شمال را به چین و هند منتقل می‌کند-۲۶ دی ۱۴۰۱ (۱۶ ژانویه ۲۰۲۳)

<https://www.highnorthnews.com/en/russia-reroutes-arctic-oil-china-and-india-result-eu-sanctions>

^{۴۳} با فشار تحریم‌ها بر مسکو، جریان نفت روسیه به پایین‌ترین حد خود در سال ۲۰۲۲ رسید-۱۳ دی ۱۴۰۱ (۳ ژانویه ۲۰۲۳)

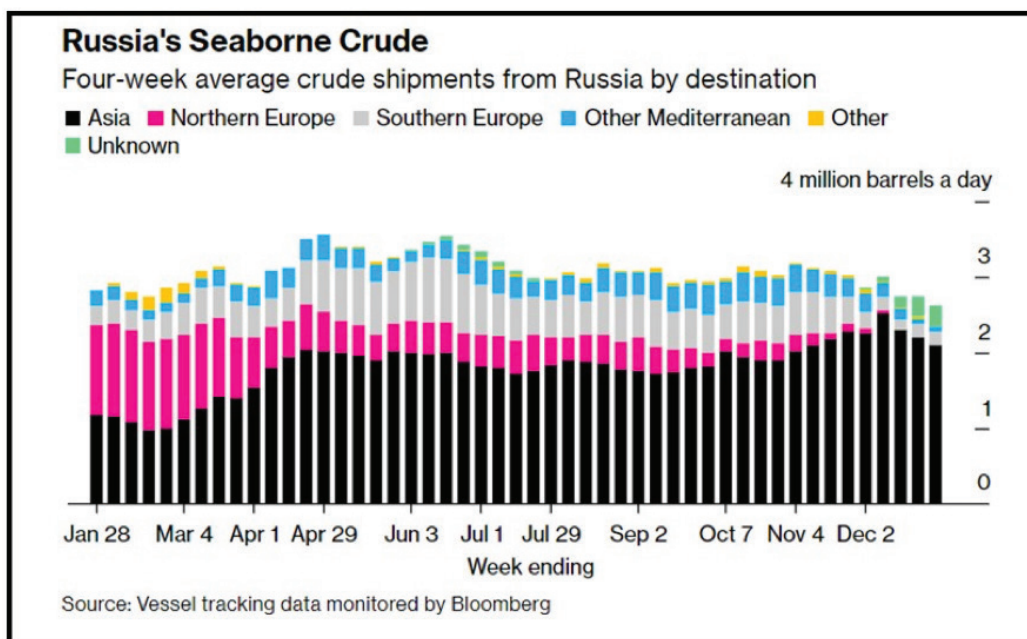
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-03/russia-s-oil-flows-slump-to-2022-low-as-sanctions-squeeze-moscow#xjzÿYvzkq>

^{۴۴} صادرات نفت خام روسیه از طریق دریا کاهش یافته است-۱۹ دی ۱۴۰۱ (۹ ژانویه ۲۰۲۳)

<https://www.aa.com.tr/en/economy/russias-seaborne-crude-oil-exports-down-9-in-1st-month-of-price-cap/27817216#>

این چرخش مقاصد صادرات نفت به مقاصد کشورهای آسیایی در ماه‌های بعد نیز با شدت بیشتری ادامه پیدا کرد. چنانکه با گذشت حدود یکسال از سیاست سقف قیمت درحالی که فروش نفت دریایی روسیه به اروپا کاهش زیادی داشته. صادرات نفت دریایی روسیه به کشورهای هند و چین افزایش یافته است. براساس آمار سهم کشورهای که عضو اتحادیه اروپا یا G7 نیستند، از واردات نفت دریایی روسیه از حدود ۳۰ درصد در ژانویه سال ۲۰۲۲ و پیش از شروع جنگ، به حدود ۷۵ درصد در سپتامبر سال ۲۰۲۳ رسیده است. در مقابل واردات اروپا از حدود ۶۰ درصد به کمتر از ۱۰ درصد رسیده است.^{۴۵} ترکیه نیز از دیگر کشورهایی است که با افزایش تحریم غرب، خرید نفت خود از روسیه را افزایش داده است. چنانکه براساس اخبار منتشر شده این کشور در نوامبر سال ۲۰۲۳، واردات نفت خود از روسیه را به حدود ۴۰۰ هزار بشکه در روز رسانده^{۴۶}. درحالی که براساس آمار، واردات نفت ترکیه از روسیه در نوامبر سال ۲۰۲۲، حدود ۲۵۰ هزار بشکه در روز بوده است^{۴۷}. افزایش واردات نفت ترکیه از روسیه با توجه به نزدیکی بنادر صادکننده نفت اورال روسیه به ترکیه باعث صرفه‌جویی در حمل و نقل و کاهش هزینه نیز برای ترکیه خواهد شد. همچنین اخباری از عقد قراردادهای جدید توسط پالایشگاه‌های ترکیه‌ای برای افزایش واردات از روسیه نیز منتشر شده است که احتمالاً باعث افزایش واردات در سال ۲۰۲۴ خواهد شد^{۴۸}.

آمار هفتگی مقاصد صادراتی نفت دریایی روسیه

۴۵. ردگیری نفت خام روسیه - ۲۷ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۱۷ می ۲۰۲۳)

<https://www.bruegel.org/dataset/russian-crude-oil-tracker>

۴۶. ترکیه با افزایش واردات نفت روسیه علی‌رغم تحریم‌ها، ۲ میلیارد دلار صرفه‌جویی می‌کند، ۱۸ دسامبر ۲۰۲۳

<https://www.reuters.com/business/energy/turkey-saves-2-bl-russian-oil-imports-soar-despite-sanctions-18-12-23/>

۴۷. ردیاب نفت روسیه، نوامبر ۲۰۲۳

<https://kse.ua/about-the-school/news/russian-oil-tracker-november-2023/>

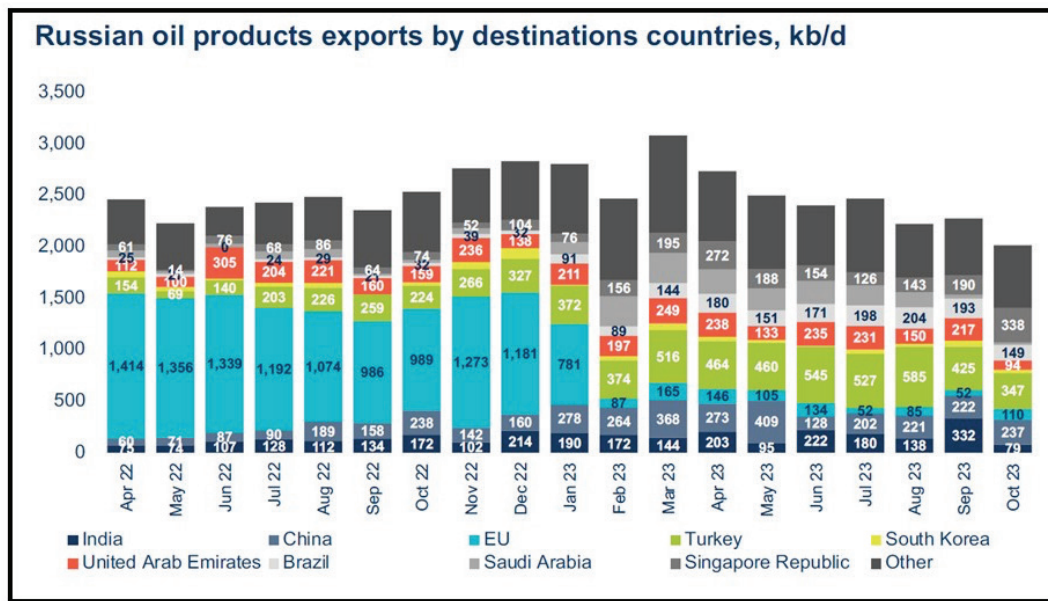
۴۸. ترکیه با افزایش واردات نفت روسیه علی‌رغم تحریم‌ها، ۲ میلیارد دلار صرفه‌جویی می‌کند، ۱۸ دسامبر ۲۰۲۳

<https://www.reuters.com/business/energy/turkey-saves-2-bl-russian-oil-imports-soar-despite-sanctions-18-12-23/>

در مورد فرآورده‌های نفتی نیز، یکی از اولین اقدامات روسیه، تغییر مقاصد صادراتی بود. به طور مثال افزایش فروش فرآورده‌های نفتی از جمله گازوئیل به کشورهای آمریکای لاتین از جمله برزیل یکی از مهم‌ترین اقدامات روسیه برای جبران خلا فروش فرآورده‌های نفتی دریایی به اتحادیه اروپا بود^{۴۹}. موضوعی که نشان می‌دهد برزیل تمایل دارد تا خرید فرآورده نفتی از روسیه را جایگزین خرید این محصول از کشوری مانند عربستان سعودی کند^{۵۰}. دیگر خریدار عمده و مهم فرآورده‌های نفتی روسیه که با اعمال تحریم‌ها به بزرگ‌ترین خریدار فرآورده نفتی روسیه تبدیل شد، ترکیه بود. ترکیه، علی‌رغم داشتن پالایشگاه‌های متعدد خرید فرآورده نفتی خود از روسیه را افزایش داد. به طوری که واردات فرآورده‌های نفتی توسط این کشور در فوریه سال ۲۰۲۳، تقریباً دو برابر میانگین سال ۲۰۲۲ بوده است^{۵۱}. آمارها نیز بیانگر فاصله گرفتن تدریجی صادرات فرآورده‌های نفتی روسیه از کشورهای اروپایی دارد. البته برخلاف نفت خام که با کاهش فروش نفت خام روسیه به اروپا، چین و هند به خریداران عمده این محصول تبدیل شدند، در مورد فرآورده‌های نفتی وجود پالایشگاه‌های زیاد و توسعه یافته در چین و هند باعث شده تا فروش فرآورده‌های نفتی به سایر کشورهای غیراروپایی مانند کشورهای آمریکای لاتین افزایش یابد^{۵۲}.

مقاصد صادراتی فرآورده‌های نفتی روسیه

۴۹. واردات گازوئیل برزیل از روسیه در ماه آوریل به ۵۳ درصد افزایش یافت- ۲۲ فروردین ۱۴۰۲ (۱۱ آوریل ۲۰۲۳)
<https://www.reuters.com/markets/commodities/brazil-imports-russian-diesel-seen-surgin-53-april-report-11-4-2023/>
<https://www.reuters.com/business/energy/russia-boosts-diesel-exports-latin-america-since-eu-embargo-1-4-2023/#:~:text=ln%2Ctotal%2C%2Cdiesel%2Csu,plies%2Cfrom,2%2C%2C%2Caccording%2Cto%2CRefinitiv%2Cdata.>

۵۰. واردات گازوئیل برزیل از روسیه در ماه آوریل به ۵۳ درصد افزایش یافت- ۲۲ فروردین ۱۴۰۲ (۱۱ آوریل ۲۰۲۳)
<https://www.reuters.com/markets/commodities/brazil-imports-russian-diesel-seen-surgin-53-april-report-11-4-2023/>

۵۱. صادرات نفت روسیه تحت تحریم‌های بین‌المللی- ۶ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۲۶ آوریل ۲۰۲۳)
https://kse.ua/wp-content/uploads/0/2023/Russian_Oil_Exports_under_International_Sanctions_23Q1_UPDATE16-4-2023.pdf

۵۲. روسیه از زمان تحریم اتحادیه اروپا صادرات گازوئیل به آمریکای لاتین را افزایش داده است- ۲۱ فروردین ۱۴۰۲ (۱۱ آوریل ۲۰۲۳)
<https://www.reuters.com/business/energy/russia-boosts-diesel-exports-latin-america-since-eu-embargo-1-4-2023/#:~:text=ln%2Ctotal%2C%2Cdiesel%2Csu,plies%2Cfrom,2%2C%2C%2Caccording%2Cto%2CRefinitiv%2Cdata.>

سنگاپور و ترکیه نیز دیگر خریداران اصلی فرآورده‌های نفتی روسیه هستند. همچنین گزارش‌ها از افزایش خرید فرآورده‌های نفتی روسیه توسط کشورهای آفریقایی حکایت دارد^{۵۳}. بنابراین افزایش صادرات به برزیل و از طریق آن به سایر کشورهای آمریکای لاتین، افزایش صادرات به برخی کشورهای آسیایی از جمله سنگاپور، افزایش صادرات به شمال آفریقا و در نهایت افزایش صادرات به ترکیه در مقابل کاهش صادرات فرآورده‌های نفتی روسیه به اروپا مهم ترین تغییر در نقشه صادراتی فرآورده‌های نفتی روسیه است. آمار موسسه اقتصادی کیف نشان‌دهنده این موضوع است. چنانکه براساس آمار این موسسه، درحالی که اکتبر ۲۰۲۲ صادرات فرآورده‌های نفتی روسیه به کشورهای عضو اتحادیه اروپا حدود ۱ میلیون بشکه در روز و صادرات به برزیل، سنگاپور و ترکیه به ترتیب ۳۲ هزار، ۷۴ و ۲۲۴ هزار بشکه در روز بوده است. در اکتبر سال ۲۰۲۳ صادرات به کشورهای عضو اتحادیه اروپا به ۱۱۰ هزاربشکه در روز و به کشورهای برزیل، سنگاپور و ترکیه به ترتیب به ۱۴۹ هزار، ۳۳۸ و ۳۴۷ هزار بشکه در روز رسیده است^{۵۴}.

اثر دیگر اجرای سیاست سقف قیمت، اثر این اقدام بر قیمت فروش نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه است. سیاست سقف قیمت نفت و فرآورده‌های نفتی باعث شده تا بخشی از نفت روسیه که همچنان به صورت رسمی با نفتکش‌ها یا بیمه‌های غربی و پایین‌تر از سقف قیمت معامله شود و بخشی دیگر نیز اگرچه بدون استفاده از نفتکش‌ها یا بیمه‌های غربی حمل می‌شوند، اما با توجه به تحریم و سیاست سقف قیمت، با تخفیف به فروش برسند. البته نفت هریک از مناطق روسیه با قیمت‌های متفاوت به فروش می‌رسد. به طور مثال نفت اروال روسیه که از بنادر دریای سیاه و بالتیک پیش از شروع تحریم‌ها عمدتاً به اروپا صادر می‌شد، با شروع تحریم‌ها و اعمال سیاست سقف قیمت با توجه به از دست دادن بازار خود با تخفیف بیشتری همراه بودند و با طی مسافت بیشتر و هزینه بیشتر با تخفیف‌های بین ۱۵ تا ۲۰ دلار در ازای هر بشکه و گاهی با قیمت کمتر از ۶۰ دلار در هر بشکه به هند یا کشورهای دیگر صادر می‌شود. این درحالی است که قیمت نفت برنت در سال ۲۰۲۳ میانگین قیمت حدود ۸۲ دلار را دارد^{۵۵}. چراکه پالایشگاه‌هایی که عمدتاً در شرق چین^{۵۶} واقع شده‌اند، خرید نفت اسپو روسیه با قیمت بالاتر از سقف قیمت، اما با تخفیف را با توجه به مسافت کوتاه حمل‌ونقل ترجیح می‌دهند^{۵۷}. همچنین نفتی که از بنادر اقیانوس آرام حمل می‌شوند و قبلاً نیز به اروپا صادر نمی‌شدند معمولاً با قیمت بیشتر از سقف قیمت صادر می‌شوند^{۵۸}.

۵۳. ممنوعیت‌های اروپا، نقشه صادراتی روسیه را بازطراحی می‌کند، آگوست ۲۰۲۳

https://www.argusmedia.com/-/media/Files/white-papers/۲۰۲۳/Argus_Russian_Special_Report.ashx

۵۴. ردیاب نفت روسیه، نوامبر ۲۰۲۳

<https://kse.ua/about-the-school/news/russian-oil-tracker-november-۲۰۲۳/>

۵۵. تحلیلگران قیمت نفت را تا پایان سال ۲۰۲۳ تا ۹۰ دلار می‌بینند- ۸ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۲۸ آوریل ۲۰۲۳)

<https://oilprice.com/Energy/Oil-Prices/Analysts-See-Oil-Prices-Rising-To-۹۰-By-End-۲۰۲۳.html>

۵۶. استان شرقی شاندونگ

۵۷. قیمت پایین نفت روسیه سود پالایشگاه‌های مستقل چین را افزایش می‌دهد- ۲۹ آذر ۱۴۰۱ (۲۰ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://www.reuters.com/business/energy/low-priced-russian-oil-boosts-profits-chinas-independent-refiners-۲۰۲۲-۱۲-۲۰۲۲/>

نفت روسیه با سوپرتانکرهای چینی به آسیا در میان کمبود کشتی فرستاده شد- ۲۶ دی ۱۴۰۱ (۱۶ ژانویه ۲۰۲۳)

<https://www.marineinsight.com/shipping-news/russian-oil-shipped-in-chinese-supertankers-to-asia-amid-vessel-shortages/>

۵۸. سقف قیمت نفت و تحریم روسیه ناقص عمل می‌کند و نقص‌ها باید برطرف شود، ۲۱ تیر ۱۴۰۲ (۱۲ جولای ۲۰۲۳)

<https://www.bruegel.org/analysis/oil-price-cap-and-embargo-russia-work-imperfectly-and-defects-must-be-fixed>

در هر صورت مشخصاً اگرچه سیاست سقف قیمت نتوانسته به هدف خود یعنی فروش نفت روسیه به کمتر از ۶۰ دلار برسد اما توانسته باعث عرضه نفت روسیه به بازار با قیمت‌هایی بسیار پایین‌تر از قیمت سابق شود و تخفیف‌ها برای فروش نفت روسیه در ازای هر بشکه به ۱۰ تا ۳۰ دلار در هر بشکه رسیده است. براساس برخی گزارش‌ها، این تخفیف حتی در فروش نفت غیردریایی نیز گاهی اعمال شده است.

	Total	EU	China	India	Turkey
Average price, \$/barrel					
Total	58.62	50.05	71.76	48.03	56.14
Baltic Sea ports	43.59	38.08	57.90	43.92	44.57
Druzhba pipeline	45.36	45.36
Black Sea ports	47.89	48.76	62.98	44.23	48.58
Arctic Ocean ports	67.64	74.77	54.49	59.35	...
ESPO pipeline/via KZ	70.23	...	70.23
Pacific Ocean ports	73.14	...	73.14
Other/unassigned	67.90	80.87	78.18	61.96	67.39

Source: KSE Institute, International Energy Agency

میانگین قیمت نفت روسیه براساس مبدا و مقصد صادراتی مختلف در ۲ ماه اول سال ۲۰۲۳

براساس آمار قیمت نفت اورال روسیه که سابقاً نزدیک به قیمت نفت برنت بود در نیمه‌های می سال ۲۰۲۳ به حدود ۵۶ دلار در ازای هر بشکه کاهش یافته و قیمت نفت اسپو و سوکول این کشور نیز که نزدیک به قیمت برنت بود به حدود ۶۶ دلار در ازای هر بشکه رسیده. همچنین براساس ارزیابی موسسه مدرسه اقتصادی کیف^{۵۹}، میانگین قیمت نفت فروخته شده براساس بندرگاه‌ها یا خط لوله‌ها و همچنین مقاصد صادراتی روسیه، به حدود ۵۸.۶۲ دلار در ازای هر بشکه در ۳ ماه اول سال ۲۰۲۳ رسیده است^{۶۰}. اما با افزایش قیمت نفت از نیمه دوم سال ۲۰۲۳ تا اکتبر این سال، قیمت فروش نفت روسیه نیز افزایش یافت. چنانکه آمار نشان می‌دهد که قیمت فروش انواع نفت روسیه با افزایش قیمت نفت برنت در نیمه دوم سال ۲۰۲۳ افزایش یافته است و در موارد زیادی از سقف قیمت نیز عبور کرده است و حتی در مواردی به قیمت بالای ۸۰ دلار نیز رسیده است^{۶۱}.

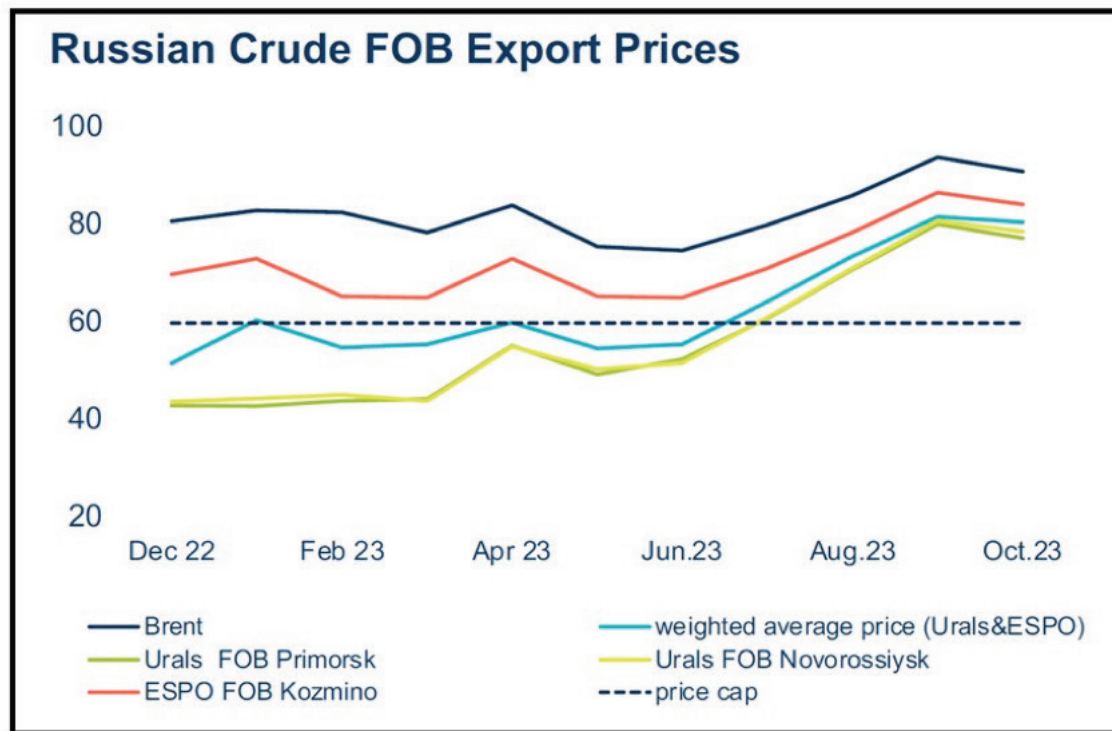
۵۹. Kyiv School of Economics Institute: KSE Institute

۶۰. صادرات نفت روسیه تحت تحریم‌های بین‌المللی - ۶ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۲۶ آوریل ۲۰۲۳)
https://kse.ua/wp-content/uploads/-%E2%80%9C/Russian_Oil_Exports_under_International_Sanctions_%E2%80%9C_UPDATE%E2%80%9C.pdf

۶۱. ردیاب نفت روسیه، نوامبر ۲۰۲۳
<https://kse.ua/about-the-school/news/russian-oil-tracker-november-%E2%80%9C/>

این موضوع در مورد فرآورده‌های نفتی نیز صادق است و با شروع اعمال تحریم و سیاست سقف قیمت، میانگین قیمت فروش فرآورده‌های نفتی روسیه کاهش یافته است. البته این روندی کاهشی در ماه‌های اول بعد از اعمال سقف قیمت چندان زیاد نبوده و برخی از قیمت‌ها بالاتر از سقف قیمت تعیین شده است.

قیمت انواع نفت صادراتی روسیه

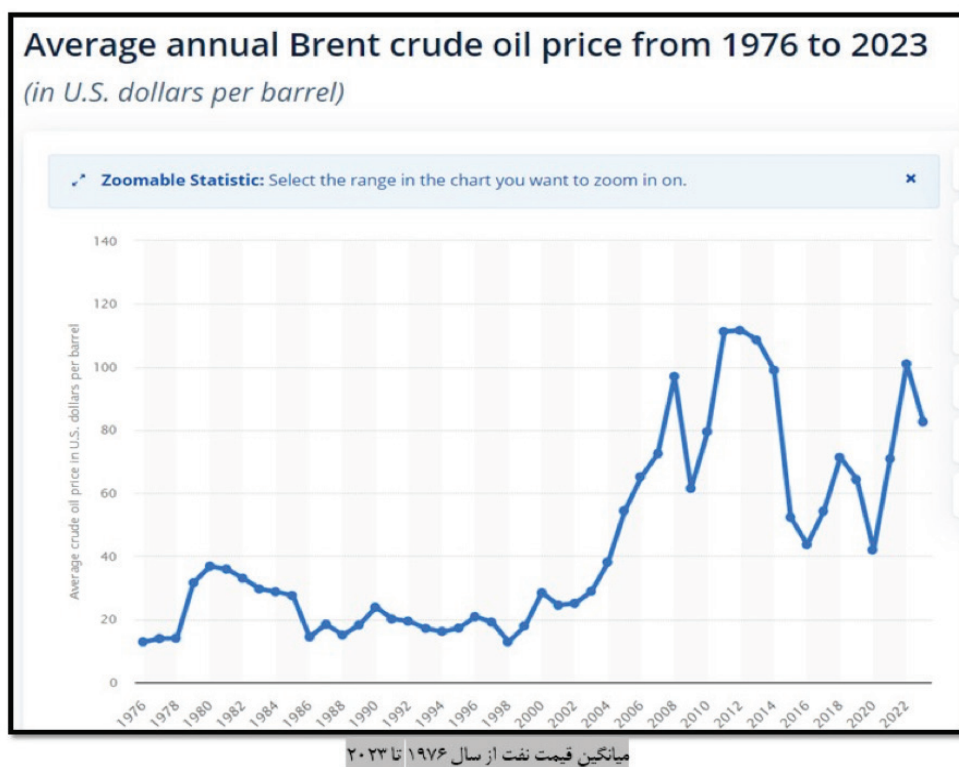
البته با گذر زمان و افزایش قیمت دلار در برابر روبل و ارزش صادرات فرآورده‌های نفتی روسیه و همچنین برخی مشکلات داخلی پالایشگاه‌های روسیه، دولت روسیه با مشکل کمبود سوخت و افزایش قیمت روبه رو شد. این موضوع باعث شد تا بخشی از صادرات فرآورده‌های نفتی روسیه در ماه‌هایی از سال ۲۰۲۳ ممنوع شود. موضوعی که باعث افزایش قیمت شد اما از حجم صادرات روسیه کاست^{۶۲}.

۶۲. روسیه برای ایجاد ثبات در بازار داخلی صادرات بنزین و گازوئیل را به طور موقت ممنوع کرد، ۳۱ سپتامبر ۲۰۲۳

<https://www.theguardian.com/world/2023/sep/31/russia-temporarily-bans-export-of-petrol-and-diesel-to-stabilise-domestic-market>

به نظر می‌رسد اعمال سیاست سقف قیمت و نتایج آن از جمله کاهش قیمت نفت روسیه در کنار حفظ حجم فروش نفت روسیه در بازار انرژی، باعث شده تا علی‌رغم اعمال تحریم اروپا علیه نفت دریایی روسیه، نه تنها قیمت نفت در ابتدای سال نو میلادی و زمستان به صورت هیجانی افزایش پیدا نکند و میانگین قیمت نفت در سال ۲۰۲۳، در حدود ۸۲.۵ دلار شد، قیمتی که اگرچه بیش از میانگین ۷۱ دلار به ازای هربشکه در سال ۲۰۲۱ است، اما از میانگین ۱۰۰ دلار به ازای هربشکه سال ۲۰۲۲ نیز کمتر است.^{۶۳} همچنین پیش‌بینی حاکی از آن است که قیمت نفت در سال ۲۰۲۴ نیز افزایش چندانی نخواهد داشت.^{۶۴} موضوعی که به نظر می‌رسد، یکی از نتایج سیاست سقف قیمت است. این موضوع باعث شده ارزیابی وزارت خزانه‌داری آمریکا از اجرای این سیاست در حوزه قیمت نفت مجموعاً مثبت باشد. چنانکه تقریباً ۶ ماه پس از اجرای ای سیاست، دستیار خزانه‌داری آمریکا اینچنین ادعا می‌کنند که اگر سیاست سقف قیمت به عنوان مکمل تحریم‌های غرب علیه روسیه اعمال نمی‌شد، حتی قیمت نفت می‌توانست به مرز ۱۵۰ دلار در هربشکه نیز برسد.^{۶۵} بنابراین شاید بتوان گفت، سیاست سقف قیمت نتوانست قیمت نفت را به میانگین پیش از جنگ اوکراین یعنی ۷۱ دلار برساند. اما از افزایش هیجانی آن نیز جلوگیری کرد.

۶۳. میانگین قیمت سالانه نفت خام برنت از سال ۱۹۷۶ تا ۲۰۲۳.

<https://www.statista.com/statistics/۲۶۲۸۱۰/uk-brent-crude-oil-price-changes-since-۱۹۷۶/>

۶۴. چشم‌انداز کوتاه‌مدت انرژی، ۱۳ دسامبر ۲۰۲۳.

<https://www.eia.gov/outlooks/steo/>

۶۵. اظهارات بن هریس دستیار وزیر امور اقتصادی در مورد سقف قیمت انرژی روسیه در موسسه امریکن اینترپرایز-۲۳ اسفند ۱۴۰۱-۱۴ مارس ۲۰۲۳.

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy۱۳۴۱>

مجموع این اتفاقات باعث شد تا درآمد روسیه ناشی از فروش نفت و فرآورده‌های نفتی در سال ۲۰۲۳ کاهش یابد. براساس ارزیابی مرکز تحقیقات انرژی و هوای پاک، با گذشت یکسال از اجرای سیاست سقف قیمت، درآمد صادراتی نفت روسیه ۱۴ درصد معادل ۳۴ میلیارد یورو کاهش پیدا کرده است.^{۶۶}

Russian Oil Exports (mb/d)															
	EU	UK+US	Türkiye	China	India	OECD Asia	Middle East	Africa	L.America	Other	Unknown	Total	Crude	Products	Export Revenue \$bn
2021 avg	3.4	0.7	0.2	1.6	0.1	0.5	0.1	0.1	0.1	0.8	0.0	7.5	4.6	2.9	15.8
2022 avg	3.1	0.2	0.4	1.9	0.9	0.2	0.2	0.1	0.1	0.7	0.0	7.7	5.0	2.7	19.6
Sep 2022	2.6	0.0	0.6	1.9	1.1	0.0	0.2	0.2	0.1	0.8	0.0	7.5	4.9	2.6	16.2
Oct 2022	2.5	0.0	0.6	2.0	1.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.9	0.1	7.8	5.0	2.8	18.3
Nov 2022	2.3	0.0	0.5	2.0	1.5	0.1	0.3	0.2	0.1	0.8	0.0	7.8	4.9	3.0	17.0
Dec 2022	2.0	0.0	0.4	2.1	1.7	0.1	0.2	0.3	0.0	0.8	0.0	7.6	4.6	2.9	14.0
Jan 2023	1.4	0.0	0.5	2.6	1.8	0.0	0.3	0.4	0.1	0.9	0.0	8.0	5.1	2.9	15.0
Feb 2023	0.5	0.0	0.5	2.5	1.9	0.0	0.4	0.5	0.1	1.0	0.0	7.6	4.9	2.7	12.3
Mar 2023	0.6	0.0	0.6	2.2	2.3	0.1	0.5	0.5	0.2	1.0	0.1	8.1	4.9	3.2	14.1
Apr 2023	0.5	0.0	0.6	2.6	2.2	0.1	0.5	0.4	0.2	0.8	0.0	8.0	5.0	3.0	15.0
May 2023	0.5	0.0	0.7	2.4	2.3	0.0	0.4	0.3	0.2	1.0	0.0	7.9	5.2	2.8	13.9
Jun 2023	0.5	0.0	0.7	2.3	1.8	0.0	0.5	0.3	0.2	0.9	0.0	7.3	4.8	2.5	12.9
Jul 2023	0.5	0.0	0.7	2.2	1.8	0.0	0.5	0.4	0.2	0.9	0.1	7.3	4.6	2.7	15.3
Aug 2023	0.6	0.0	0.7	2.1	1.8	0.1	0.3	0.4	0.2	0.9	0.0	7.1	4.6	2.4	16.8
Sep 2023	0.6	0.0	0.7	2.4	1.9	0.0	0.3	0.3	0.2	0.9	0.2	7.6	4.9	2.6	18.4
Oct 2023	0.6	0.0	0.7	2.4	1.8	0.0	0.1	0.4	0.2	0.9	0.4	7.5	5.0	2.5	18.3
M-o-M chg	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	-0.2	0.1	-0.1	0.1	0.2	-0.1	0.1	-0.2	0.0
Y-o-Y chg	-1.9	0.0	0.1	0.4	0.6	0.0	-0.1	0.2	0.1	0.1	0.3	-0.3	0.0	-0.3	0.0

Sources: IEA, Argus Media Group, Kpler.

Note: Data in this table were derived by granular analysis and estimates of country of origin data in cases where shipments transit via third countries. They may differ from customs information due to calculation methodology and estimates updates.

میانگین حجم، متصد و درآمدهای ماهیانه صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه

البته کاهش اولیه درآمد صادراتی روسیه در سال ۲۰۲۳، به علت کاهش قیمت جهانی و قیمت صادراتی نفت روسیه، با گذشت چند ماه تقریباً متوقف شد. چنانکه درآمد روسیه ناشی از صادرات نفت به ثبات نسبی رسید و حتی در ماه‌هایی از سال ۲۰۲۳ به خصوص در فاصله جولای تا نوامبر ۲۰۲۳، که قیمت جهانی نفت افزایش یافت، درآمد صادراتی روسیه نیز افزایش یافت. به گونه‌ای که در سپتامبر ۲۰۲۳، روسیه بیشترین درآمد ناشی از صادرات نفت را از جولای ۲۰۲۲ تا آن زمان کسب کرد.^{۶۷}

۶۶. یک سال تحریم نفتی: درآمد صادراتی روسیه ۳۴ میلیارد یورو کاهش یافت، ۵ دسامبر ۲۰۲۳

<https://energyandcleanair.org/publication/one-year-of-sanctions-russias-oil-export-revenues-cut-by-eur-۳۴-bn/>

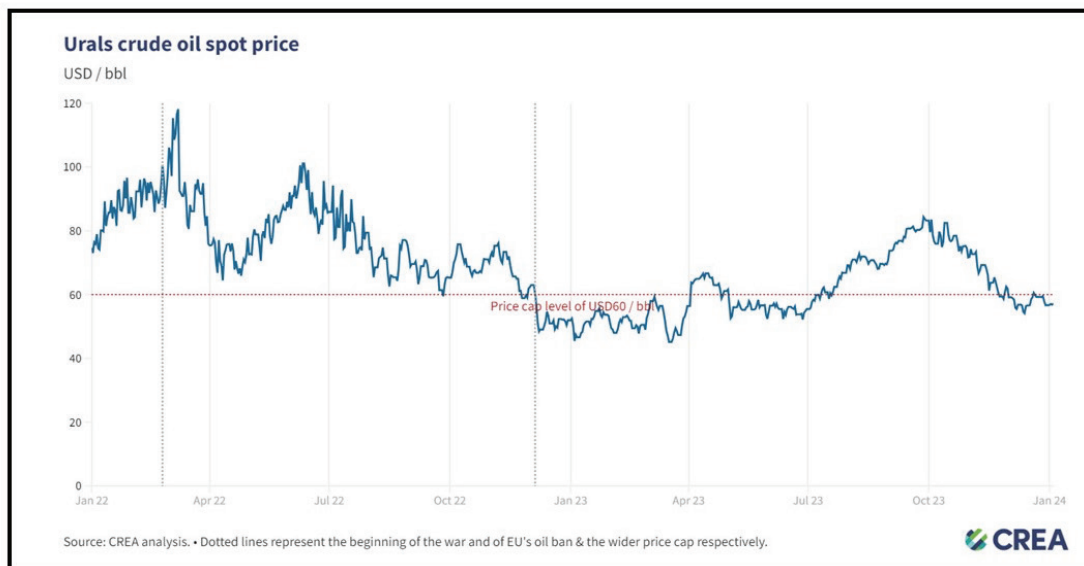
۶۷.

<https://kse.ua/about-the-school/news/in-september-۲۰۲۳-russian-oil-export-revenues-increased-to-the-highest-level-since-july-۲۰۲۲-and-export-volumes-surged-october-issue-of-the-russian-oil-tracker-by-kse-institute/>

همچنین میانگین درآمد ماهانه صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه، علی‌رغم کاهش حجم صادرات فرآورده‌های نفتی در برخی از ماه‌های سال ۲۰۲۳، اگرچه کمتر از میانگین سال ۲۰۲۲ بود، اما نسبت به سال ۲۰۲۱ و قبل از شروع جنگ تفاوت چندانی نداشت و در ماه‌های آخر سال ۲۰۲۳ میلادی و با گذشته بیش از ۶ ماه از زمان اعمال تحریم و سیاست سقف قیمت در مورد نفت و فرآورده‌های نفتی رو به ثبات و حتی افزایش رفت. به طوری که براساس آمار مجله نفت و گاز میانگین درآمد ماهانه صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه در سال ۲۰۲۱ معادل ۱۵.۸ میلیارد دلار بوده است و این میانگین در ۱۰ ماه اول سال ۲۰۲۳ میلادی تقریباً ۱۵.۲ میلیارد دلار بوده است. درآمدی که در سه ماه منتهی به اکتبر ۲۰۲۳، همواره بالاتر از ۱۶ میلیارد دلار بوده است و نشان‌دهنده کاهش اثر تدریجی تحریم‌ها بر درآمد صادراتی نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه است.^{۶۸}

قیمت لحظه‌ای نفت اورال روسیه

توقف روند کاهشی درآمد نفتی روسیه و همچنین بالا رفتن قیمت نفت و فرآورده نفتی صادراتی روسیه در نیمه دوم سال ۲۰۲۳، که حاصل نادیده گرفتن سقف قیمت توسط خریداران نفت صادراتی روسیه بود، نشان‌دهنده یکی دیگر از پیامدهای سیاست سقف قیمت، یعنی فاصله گرفتن روسیه از نظام بیمه‌ای و نفتکش‌های کشورهای غربی و عضو ائتلاف تحریم بود. روسیه از ابتدا سیاست سقف قیمت را قبول نداشت. علاوه بر این ولادیمیر پوتین در ۲۷ دسامبر سال ۲۰۲۲ فرمانی را امضا کرد که براساس آن، روسیه از ابتدای فوریه سال ۲۰۲۳ میلادی به کشورهای پایینند به سیاست سقف قیمت به مدت ۵ ماه نفت و فرآورده‌های نفتی صادر نمی‌کند.^{۶۹}

۶۸. حجم صادرات نفت روسیه، کاهش درآمد در ماه اکتبر، ۲۰ نوامبر ۲۰۲۳

<https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october>

۶۹. تلاش‌های پوتین برای تضعیف سقف قیمت نفت - ۷ دی ۱۴۰۱ (۲۸ دسامبر ۲۰۲۲)

<https://www.cnn.com/2022/12/07/putin-attempts-to-undermine-oil-price-cap-as-global-energy-markets-fracture.html>

بنابراین روسیه برای نپذیرفتن سقف قیمت و البته به دست آوردن بازار جدید باید از بیمه‌های غربی فاصله می‌گرفت. به نظر می‌رسد این امر توسط روسیه به تدریج رخ داد، چنانکه در ابتدای سال ۲۰۲۳، روسیه بسیاری از نفت صادراتی خود را به قیمتی کمتر از قیمت ۶۰ دلار، یعنی سقف قیمت به فروش می‌رساند، اما به تدریج این قیمت نیز اصلاح شد و اگرچه روسیه همچنان نفت خود را با تخفیف به فروش می‌رساند اما با کمتر کردن وابستگی به بیمه و نفتکش شرکت‌های عضو ائتلاف تحریم و همچنین افزایش ارزش تجارت نفت با افزایش قیمت، توانست همزمان با افزایش قیمت جهانی نفت، قیمت فروش نفت خود را افزایش دهد و بالاتر از سقف قیمت به کشورهای ثالث به فروش برساند. به گونه‌ای که قیمت نفت اورال روسیه که پیش از تحریم‌ها به اروپا صادر می‌شد و پس از اعمال تحریم‌ها با بیشترین تخفیف و معمولاً کمتر از ۶۰ دلار به ازای هر بشکه به فروش می‌رفت، از جولای تا اکتبر حتی به قیمت ۸۰ دلار به ازای هر بشکه نیز رسید.^{۷۰} موضوعی که بخش مهمی از آن ناشی از فاصله گرفتن تدریجی روسیه از بیمه و نفتکش‌های عضو ائتلاف تحریم است. چراکه براساس اطلاعات منتشر شده در فوریه سال ۲۰۲۲ و آغاز شروع جنگ بین روسیه و اوکراین حدود ۸۰ درصد صادرات نفت دریایی روسیه وابسته به بیمه و نفتکش‌های عضو ائتلاف تحریم بود، این میزان در انتهای سال ۲۰۲۳ به کمتر از ۳۵ درصد رسیده است. در مورد فرآورده‌های نفتی نیز این میزان از حدود ۹۰ درصد به کمتر از ۶۰ درصد رسیده است.^{۷۱}

علاوه بر این چنانکه شورای آتلانتیک بیان می‌کند در ماه اکتبر همه نفت روسیه با قیمتی بالاتر از سقف قیمت به فروش رفت. این اتفاق در حالی رخ داد که بنا بر همه آمارها حداقل ۳۰ درصد از نفت روسیه با بیمه و نفتکش‌های شرکت‌های عضو ائتلاف تحریم جابه‌جا می‌شد. شورای آتلانتیک در توضیح این موضوع بیان می‌کند که این اتفاق اگرچه نشان دهنده استفاده روسیه از ناوگان سایه بری حمل‌ونقل نفت و کاهش وابستگی به بیمه و نفتکش‌های غربی است، اما نشان‌دهنده دور زدن تحریم‌ها توسط بیمه‌های غربی و عضو ائتلاف تحریم نیز می‌باشد. این موضوع باعث شده تا بسیاری از گزارش‌ها و کارشناسان این موضوع را بیان کنند که استفاده روسیه از ناوگان سایه و دور زدن تحریم‌ها، به خصوص با افزایش قیمت نفت باعث کم‌اثر یا بی‌اثر شدن سیاست سقف قیمت شده است. علاوه بر این چنانکه شورای آتلانتیک بیان می‌کند در ماه اکتبر همه نفت روسیه با قیمتی بالاتر از سقف قیمت به فروش رفت. این اتفاق در حالی رخ داد که بنا بر همه آمارها حداقل ۳۰ درصد از نفت روسیه با بیمه و نفتکش‌های شرکت‌های عضو ائتلاف تحریم جابه‌جا می‌شد. شورای آتلانتیک در توضیح این موضوع بیان می‌کند که این اتفاق اگرچه نشان‌دهنده استفاده روسیه از ناوگان سایه بری حمل‌ونقل نفت و کاهش وابستگی به بیمه و نفتکش‌های غربی است، اما نشان‌دهنده دور زدن تحریم‌ها توسط بیمه‌های غربی و عضو ائتلاف تحریم نیز می‌باشد.^{۷۲}

۷۰. پایگاه داده تحریم‌های روسیه شورای آتلانتیک

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/russia-sanctions-database/>

۷۱. ردگیری اثرات ممنوعیت واردات نفت اتحادیه اروپا از روسیه و اعمال سقف قیمت

<https://energyandcleanair.org/russia-sanction-tracker/>

۷۲. پایگاه داده تحریم‌های روسیه شورای آتلانتیک

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/russia-sanctions-database/>

این موضوع باعث شده تا بسیاری از گزارش‌ها و کارشناسان این موضوع را بیان کنند که استفاده روسیه از ناوگان سایه و دورزدن تحریم‌ها، به خصوص با افزایش قیمت نفت باعث کم‌اثر یا بی‌اثر شدن سیاست سقف قیمت شده است.

به‌طور مثال پلینیکو در گزارشی با عنوان «گزارش جدید نشان می‌دهد سقف قیمت نفت روسیه تا حد زیادی شکست خورده است»^{۷۳} می‌نویسد:

«اگرچه گزارش‌ها نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۳ روسیه ۳۴ میلیارد دلار درآمد کمتر نسبت به سال قبل از آن کسب کرده، اما این موضوع بسیار کمتر از انتظار طراحان سیاست سقف قیمت بوده است و روسیه دایمان نفت خود را بالاتر از ۶۰ دلار به ازای هر بشکه به فروش می‌رساند.»^{۷۴}

این گزارش در ادامه نیز به این موضوع اشاره می‌کند که روسیه با استفاده از شرکت‌های اماراتی، هنگ‌کنگ و... می‌تواند نفت خود را بالاتر از سقف قیمت به فروش برساند. همچنین بسیاری از شرکت‌ها با دست‌کاری گواهی و تغییر قیمت نفت خریداری شده به زیر سقف قیمت و به جای آن افزایش هزینه‌های حمل و نقل و... سقف قیمت را دور می‌زنند. در نهایت نیز اینگونه نتیجه‌گیری می‌کند که آنچه باعث تخفیف در خرید نفت روسیه شده است بیش از آنکه سیاست سقف قیمت باشد، تحریم نفتی روسیه است. در واقع روسیه به استفاده از ناوگان سایه و روش‌های دورزدن تحریم مانند تغییر پرچم‌ها، استفاده از ناوگان‌های قدیمی و فرسوده و... سعی دارد تا سیاست سقف قیمت را از کارایی بیاندازد. موضوعی که با واکنش کشورهای غربی نیز روبه‌رو است.

واکنش غرب به کم‌اثر شدن سیاست سقف قیمت

با افزایش فروش نفت روسیه به قیمتی بالاتر از سقف قیمت، کشورهای عضو ائتلاف تحریم، در تاریخ ۱۲ اکتبر ۲۰۲۳، با صدور بیانیه اعلام کردند، اگرچه سیاست سقف قیمت توانسته بخشی از درآمد روسیه را کاهش دهد، اما برای جلوگیری از افزایش تخلفات ایجاد شده و کمتر شدن دورزدن تحریم‌ها، دست‌العملی را صادر می‌کند تا روسیه نتواند با استفاده از دورزدن تحریم و ناوگان سایه سیاست سقف قیمت را بی‌اثر کند.

۷۳. West's oil price cap fails to empty Russian war chest

۷۴. گزارش جدید نشان می‌دهد سقف قیمت نفت روسیه تا حد زیادی شکست خورده است، ۵ دسامبر ۲۰۲۳
<https://www.politico.eu/article/russia-oil-price-cap-ukraine-war-centre-research-energy-clean-air/>

۷۵.

بیانیه G7 و استرالیا در مورد اقدامات انجام شده برای اعمال سقف قیمت برای نفت و فرآورده‌های نفتی منشأ روسیه در دریا، ۱۲ اکتبر ۲۰۲۳
https://www.mof.go.jp/english/policy/international_policy/convention/others/20231012_statement.pdf

در همین روز توصیه‌نامه جدید با عنوان « مشاوره برای صنعت نفت دریایی و بخش های مرتبط: بهترین شیوه ها در پاسخ به تحولات اخیر در تجارت دریای نفت»^{۷۶} برای دولت‌ها و بخش خصوصی توسط ائتلاف تحریم نیز منتشر شد.^{۷۷} این توصیه‌نامه ضمن برشمردن شیوه‌های دور زدن سقف مانند، استفاده از پرچم‌هایی که قوانین دریایی را رعایت نمی‌کنند، استفاده از کشتی‌های قدیمی که مالکان مبهمی دارد، عدم استفاده از بیمه دریایی باشگاه حمایت و غرامت (P&I)^{۷۸}، کشتی به کشتی و... را نشانه‌هایی از احتمال دور زدن تحریم‌ها و استفاده از ناوگان سایه بیان می‌کند. در همین راستا نیز به ارائه دهندگان خدمات در کشورهای خود توصیه‌هایی مانند بررسی داشتن بیمه باشگاه حمایت و غرامت (P&I) نفتکش‌ها، جمع‌آوری و به اشتراک‌گذاری اطلاعات مرتبط، بررسی ایمنی نفتکش‌ها، زیرنظر گرفتن خطر کشتی به کشتی، درخواست بررسی هزینه‌های جانبی از جمله حمل‌ونقل محموله‌ها، انجام اقدامات مرتبط با شناسایی دقیق و گزارش دادن موارد دارای نگرانی را انجام می‌دهد.

علاوه بر این اعمال تحریم در این زمینه نیز افزایش پیدا کرد. به طور مثال آمریکا از اکتبر سال ۲۰۲۳ تا پایان این سال، طی ۴ اقدام شرکت‌ها و کشتی‌هایی را از کشورهای مختلف از جمله شرکت‌های اماراتی یا کشتی‌هایی با پرچم کشورهایمانند لیبیا به علت اینکه درحالی که نفت روسیه را با قیمت بالاتر از سقف قیمت حمل می‌کردند از خدمات کشورهای عضو ائتلاف و مشخصاً آمریکا استفاده می‌کردند در لیست تحریم قرار داد. در واقع این اقدام دایره تحریم‌های اعمالی را از خدمات‌دهندگان و شرکت‌های مرتبط با کشورهای عضو ائتلاف تحریم فراتر برد و این شرکت‌ها را براساس دستوراجرای ۱۴۰۲۴ به علت فعالیت در بخش دریایی روسیه در لیست تحریم و جز اهداف تحریم ثانویه قاعده‌محور بانکی قرار داد.^{۷۹} همچنین اتحادیه اروپا در بسته دوازدهم تحریمی خود الزاماتی برای به اشتراک‌گذاری دقیق اطلاعات برای جلوگیری از دور زدن تحریم‌ها توسط روسیه وضع کرد.^{۸۰} اتفاقاتی که نشان‌دهنده کاهش یافتن کارایی سیاست سقف قیمت و تلاش غرب برای کارآمد کردن آن با ابزار افزایش تحریم است.

۷۶. Advisory for the Maritime Oil Industry and Related Sectors

Best Practices in Response to Recent Developments in the Maritime Oil Trade

۷۷. مشاوره برای صنعت نفت دریایی و بخش های مرتبط، ۱۲ اکتبر ۲۰۲۳

https://www.mof.go.jp/english/policy/international_policy/convention/others/2023-12_advisory.pdf

۷۸.

بیمه حفاظت و غرامت، که پیشتر به عنوان بیمه P&I شناخته می‌شود، نوعی بیمه متقابل دریایی است که توسط یک باشگاه از شرکت‌ها P&I ارائه می‌شود.

۷۹. وزارت خزانه داری برای محدود کردن ماشین جنگی روسیه، نهادهایی را برای حمل نفت فروخته شده بالاتر از سقف قیمت ائتلاف تحریم کرد، ۱۲ اکتبر ۲۰۲۳

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1790>

۸۰. پرسش و پاسخ‌های بسته دوازدهم تحریمی اتحادیه اروپا، ۱۸ دسامبر ۲۰۲۳

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_2642_23

هزینه‌های اعمال تحریم و سیاست سقف قیمت

ایزابت روزنبرگ، دستیار وزیر خزانه‌داری آمریکا در امور تامین مالی تروریسم و جرایم مالی وزارت خزانه‌داری آمریکا، ۱۸ می ۲۰۲۳، ارزیابی از سیاست سقف قیمت ارائه کرد. او در این ارزیابی عنوان کرد که سیاست سقف قیمت به هدف خود رسیده است^{۸۱}. خزانه‌داری آمریکا نیز عدم رسیدن قیمت نفت به ۱۵۰ دلار و کاهش نسبی قیمت جهانی نفت را شاهد موفقیت سیاست سقف قیمت بیان می‌کند. اما مقامات خزانه‌داری در همین زمینه بیان می‌کنند که با اعمال سیاست سقف قیمت ۷۵ درصد از خدمات دریایی ارائه شده برای نفت روسیه از کشورهایی غیر از کشورهای عضو ائتلاف تحریم تامین می‌شود، اما به دلیل ابزار چانه‌زنی در این سیاست، قیمت نفت کاهش یافته است^{۸۲}. با وجود این اتفاقات و عدم رشد قیمت جهانی نفت، اما اعمال تحریم و سیاست سقف قیمت هم برای کشورهای اروپایی و هم برای ساختار تحریم‌های غرب مشکلاتی داشته است. در ابتدا باید گفت براساس برخی اظهارات، از جمله اظهارات استیو سیکالا، اقتصاددان انرژی در دانشگاه تافتز که در نشریه نیویورک تایمز نیز بازخورد داشته است، آمار ارائه شده از قیمت فروش نفت روسیه چندان دقیق نیست. او ادعای تخفیف ۲۰ یا ۳۰ دلاری فروش نفت روسیه به هند که به صورت رسمی اعلام می‌شود را رد می‌کند و براساس آمار گمرک بیان می‌کند که این تخفیف‌ها حداکثر ۵ تا ۱۰ دلار است^{۸۳}. علاوه بر این رقابت‌پذیری کشورهای اروپایی نیز، در مقابل بسیاری از کشورهای دیگر کاهش پیدا کرده است. درحالی که هند، چین، ترکیه و... نفت را با تخفیف از روسیه خریداری می‌کنند، اما اروپا باید نفت یا فرآورده نفتی را به قیمت بازار از کشورهای دیگر خریداری کند. حتی یکی از بزرگ‌ترین پالایشگاه‌های هند با عقد قراردادی با شرکت روس‌نفت، خرید نفت خود از روسیه را با هدف تبدیل نفت به فرآورده و افزایش صادرات فرآورده نفتی به اروپا را افزایش داد. در واقع هند نفت با تخفیف روسیه را خریداری می‌کند و پس از تبدیل آن به فرآورده نفتی، آن را به کشورهای اروپایی به قیمت بازار به فروش می‌رساند. چنانکه صادرات فرآورده‌های نفتی هند به اروپا اخیراً از ۱۵۴ هزار بشکه در روز به ۲۰۰ هزار بشکه در روز رسیده است^{۸۴}. اتفاقی که باعث افزایش سود هند از اعمال سیاست سقف قیمت می‌شود، این درحالی است که کشورهای اروپایی با مشکلات ناشی از قطع دسترسی به نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه روبه‌رو هستند.

۸۱. سقف قیمت بر نفت روسیه - گزارش پیشرفت- ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۱۸ می ۲۰۲۳)

<https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>

۸۲. اظهارات بن هریس دستیار وزیر امور اقتصادی در مورد سقف قیمت انرژی روسیه در موسسه امریکن اینترپرایز- ۲۳ اسفند ۱۴۰۱ (۱۴ مارس ۲۰۲۳)

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy۱۳۴۱>

۸۳.

چگونه سقف قیمت نفت GY به کاهش درآمد روسیه کمک کرده است- ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۱۸ می ۲۰۲۳)

یک میلیارد در ماه پول نفت روسیه مفقود می‌شود- ۱۹ بهمن ۱۴۰۱ (۸ فوریه ۲۰۲۳)

<https://goingelectric.substack.com/p/a-missing-billion-per-month-in-russian>

۸۴. اتحادیه اروپا واردات سوخت هند با نفت روسیه را محدود می‌کند- ۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۱۶ می ۲۰۲۳)

<https://www.aljazeera.com/news/eu-to-curb-indian-fuel-imports-made-with-russian-oil-report/۱۶/۵/۲۰۲۳>

<https://thewire.in/world/india-leads-group-of-nations-that-buy-cheap-russian-oil-sell-processed-products-to-europe-report>

تحریم نفتی و سیاست سقف قیمت همچنین، باعث افزایش سهم آمریکا در واردات نفت اروپا شده است. به گونه‌ای که پس از اعمال تحریم، آمریکا به بزرگ‌ترین صادرکننده نفت به اروپا تبدیل شده است.^{۸۵} جدای از هزینه‌های آن، این اقدام باعث هرچه وابسته‌تر شده اروپا به آمریکا می‌شود.

تحریم نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه در کنار سیاست سقف قیمت، اگرچه توانسته انرژی روسیه را در بازار ننگه دارد و از افزایش شدید قیمت انرژی جلوگیری کند، اما در عین حال یک سیاست خودمتناقض نیز هست. این سیاست باعث فاصله گرفتن اقتصاد بزرگ روسیه و خریداران نفت آن از نظام مالی مرسوم بین‌المللی است. اقدامی که می‌تواند باعث کاهش اثر تحریم‌ها شود. چنانکه خزانه‌داری آمریکا بیان می‌کند بیش از ۷۵ درصد از خدمات دریایی مربوط به صادرات نفت روسیه از کشورهای عضو ائتلاف تحریم فاصله گرفته‌اند. این موضوع در بلندمدت باعث می‌شود اهرم فشار تحریم کاهش یابد. از طرف دیگر دور زدن تحریم‌ها و نادیده گرفتن تحریم‌ها نیز به اتحادیه اروپا تسری پیدا کرده است. علاوه بر هند که نفت روسیه را فرآوری می‌کند و به اروپا می‌فرستد^{۸۶}، بنابر گزارشات برخی کشورها مانند ترکیه و آذربایجان با افزایش خرید نفت از روسیه، مجدداً این نفت را از طریق خط لوله یا طرق دیگر به کشورهای اروپایی می‌فروشند^{۸۷}. این اقدام خود موجب استمرار وابستگی آنها به نفت تولیدی روسیه می‌شود و درآمد نفتی روسیه را نیز بیشتر می‌کند. همچنین با وجود فروش نفت روسیه در بسیاری از بندرگاه‌های این کشور بالاتر از سقف قیمت، اما کشتی‌های یونانی همچنان در تجارت نفت روسیه یا کشتی به کشتی کردن نفت روسیه برای دور زدن آن نقش جدی دارند. به طوری که بسیاری از نفتکش‌های حامل نفت روسیه برای مخفی ماندن مبدا خود در اطراف سواحل یونان کشتی به کشتی می‌شوند^{۸۸}. چراکه این شرکت‌های نفتکش در صورتی که بخواهند به طور کامل سیاست سقف قیمت را اجرا کنند متضرر خواهند شد و از تجارت بزرگ و با سابقه خود محروم می‌شوند و شرکت‌های دیگری از جمله شرکت‌های نفتکش متعلق به امارات و ناوگان سایه مورد استفاده از روسیه جای آنها را می‌گیرند. این موضوع نیز با گذر زمان هزینه اعمال تحریم را برای اروپا افزایش می‌دهد و اعمال تحریم را سخت‌تر می‌کند.

۸۵. واردات نفت اتحادیه اروپا از آمریکا بر روسیه سبقت گرفت- ۸ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۲۸ آوریل ۲۰۲۳)

<https://edition.cnn.com/energy/eu-us-oil-imports-overtake-russia/index.html/۲۸-۳/۲۰۲۳>

۸۶. رکورد صادرات نفتی روسیه از زمان آغاز جنگ اوکراین؛ خریداران کدام کشورها هستند؟- ۱۱ خرداد ۱۴۰۲ (۱ جون ۲۰۲۳):

<https://pars.euronews.com/russian-oil-exports-are-at-a-post-invasion-high-but-which-countries-are-buying-it-/۱۰۶/۲۰۲۳>

۸۷. منتقدان می‌گویند نفت روسیه از درهای پشتی اروپا را کاملاً باز می‌یابد- ۱ فروردین ۱۴۰۲ (۲۱ مارس ۲۰۲۳):

<https://www.politico.eu/article/russia-oil-vladimir-putin-ukraine-war-wide-open-back-door-to-europe-critics-say>

۸۸. تعویض نفتکش برای نفت روسیه با شروع تحریم‌ها به رکورد بالایی رسید- ۱۷ اسفند ۱۴۰۱ (۸ مارس ۲۰۲۳):

<https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/tanker-switching-for-russian-oil-hits-record-high-as-sanctions---۳۰۸۲۳>

داده‌ها نشان می‌دهد که یونان به‌عنوان مرکز جدیدی برای صادرات نفت کوره کشتی به کشتی روسیه در حال ظهور است- ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۲ (۱۹ می ۲۰۲۳):

<https://www.reuters.com/business/energy/greece-emerging-new-hub-russian-ship-to-ship-fuel-oil-exports-data-shows-۱۹-۰۵-۲۲>

نبرد علیه کشتیرانی «ناوگان سایه» نفت روسیه اتحادیه اروپا را به آب‌های ناشناخته می‌برد- ۱ خرداد ۱۴۰۲ (۲۲ می ۲۰۲۳):

<https://www.politico.eu/article/russia-shadow-fleet-eu-sanction-ukraine-war-oil>

چنانکه با گذر زمان این اتفاق رخ داد و در اکتبر سال ۲۰۲۳، همه نفت روسیه با استفاده از بیمه و نفتکش‌های عضو و غیرعضو ائتلاف تحریم بالاتر از سقف قیمت به فروش رفت. موضوعی که باعث شد که بسیاری از کارشناسان اعمال سیاست سقف قیمت را بی‌نتیجه ارزیابی کنند. به طور مثال مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌الملل در گزارشی بیان می‌کند که سیاست سقف قیمت با اعمال تحریم‌های محدود بر برخی شرکت‌های ناوگان سایه با توجه به اتفاقات بازار و افزایش قیمت و تقاضا برای نفت ناکارآمد است.^{۸۹} بنابراین این سیاست هم از این جهت که باعث می‌شود شرکت‌های بیمه، کشتیرانی و... غیرغربی به خدمات‌دهنده اصلی تجارت دریایی بزرگ‌ترین صادرکننده نفت در دنیا تبدیل شوند و هم از جهت اینکه به مرور هزینه اعمال آن بر شرکت‌های اروپایی به علت سود بالای تجارت نفت روسیه بالا می‌رود، خودمتناقض است و اثربخشی آن به مرور کاهش پیدا می‌کند. اعمال تحریم بیشتر ثانویه بر شرکت‌ها یا کشورهای خریدار نفت روسیه نیز خود باعث لطمه خوردن هدف اعمال سیاست سقف قیمت می‌شود. چنانکه کارشناسان این موضوع را به دلیل احتمال کاهش عرضه نفت و افزایش قیمت سوخت در کشورهای غربی به خصوص در آستانه انتخابات آمریکا امکان‌پذیر نمی‌دانند.^{۹۰}

از منظر چشم‌انداز آینده تحریم نیز، شکل‌گیری نظم تجاری مالی حول محور بزرگ‌ترین صادرکننده نفت در دنیا بدون توجه به تحریم‌های غرب، به مرور کارایی و اعتبار تحریم را با مشکل رو به رو می‌کند در یک سال گذشته و با اعمال تحریم بر روسیه، استفاده از یوان در چرخه تجارت بین‌المللی افزایش یافته^{۹۱} و چنانکه کارشناسان بیان کردند، استفاده بیشتر از تحریم‌ها می‌تواند نظم جدید مالی را شکل دهد و محوریت آمریکا و دلار آن را کمتر کند.^{۹۲} موضوعی که اکنون توسط اندیشکده‌های نزدیک به روسیه یک ضرورت محسوب می‌شود^{۹۳} و به نظر می‌رسد کشورهایی مانند چین نیز از آن استقبال کنند.^{۹۴} بنابراین سیاست سقف قیمت هم می‌تواند در حوزه بیمه و کشتیرانی و هم نحوه تسویه مالی و استفاده از ارز نظامی جدید خارج از مدار غرب شکل دهد که نقش تحریم‌ها را کم می‌کند.

۸۹. سقف قیمت نفت روسیه در یک آزمون کلیدی شکست خورده است، ۲۵ اکتبر ۲۰۲۳:

<https://www.csis.org/analysis/russian-oil-price-caps-are-failing-key-test>

۹۰. سقف قیمت نفت روسیه در یک آزمون کلیدی شکست خورده است، ۲۵ اکتبر ۲۰۲۳:

<https://www.csis.org/analysis/russian-oil-price-caps-are-failing-key-test>

۹۱. تحریم‌های روسیه تجارت یوان را تحریک می‌کند، نه پایان سلطه آمریکا-۲۹ فروردین ۱۴۰۲ (۱۸ آوریل ۲۰۲۳)

<https://www.omfif.org/-/media/2023/china-concludes-bilateral-trade-settlements-with-more-countries/>

۹۲. پیامدهای ناخواسته تحریم‌های اقتصادی-۱۱ خرداد ۱۴۰۲ (۱ جون ۲۰۲۳)

<https://www.lawfareblog.com/unintended-consequences-economic-sanctions>

۹۳. نشانه‌های نظم نوین جهانی، ۵ ژانویه ۲۰۲۴:

<https://valdaiclub.com/a/highlights/signs-of-a-new-international-order/>

۹۴. آیا دلار تسلط جهانی خود را حفظ خواهد کرد؟، ۱۱ سپتامبر ۲۰۲۳

<https://www.theguardian.com/business/2023/sep/11/us-dollar-global-dominance-us-russia-china-brics>

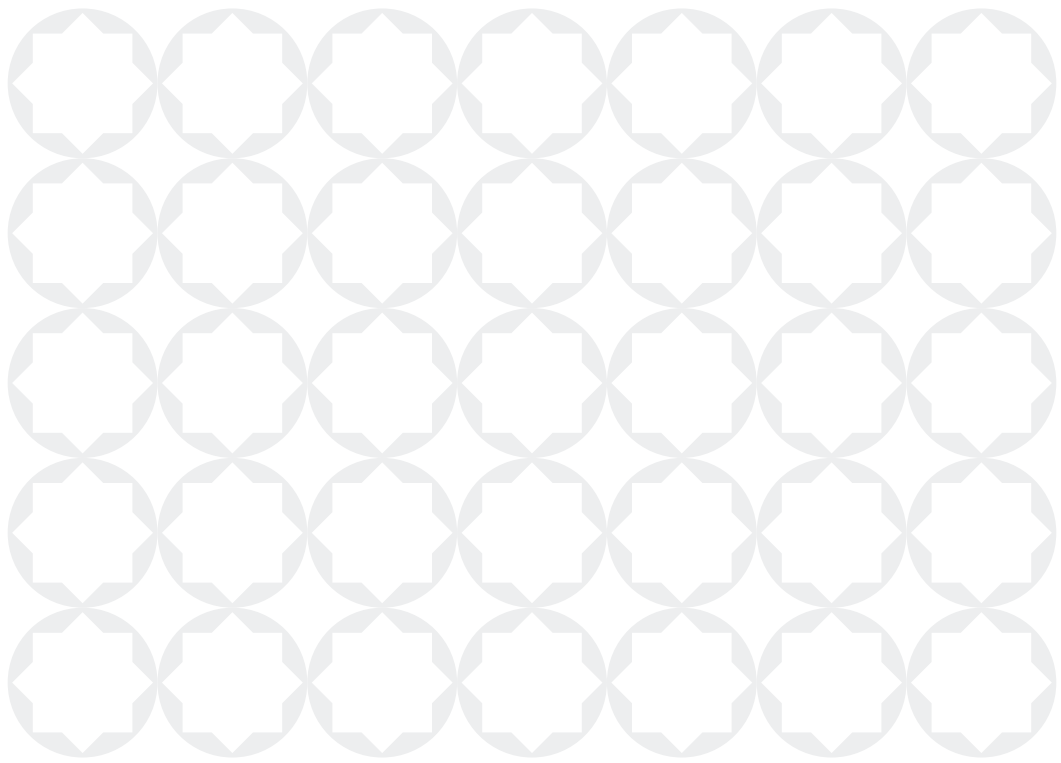

نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد سیاست سقف قیمت در ابتدا به دنبال کاهش درآمدهای نفتی روسیه باشد به دنبال کنترل قیمت نفت و انرژی و عبور آسان‌تر غرب از بحران انرژی، به خصوص پس از اعمال تحریم نفتی اروپا علیه روسیه بود. بنابراین ائتلاف تحریم غرب به رهبری آمریکا با علم به اینکه احتمالاً سقف تعیین شده برای نفت روسیه محقق نمی‌شود، اما با ذی‌نفع کردن خریداران، بیمه‌گران و دلالتان نفتی و بهره‌گیری از حجم بالای صادرات نفت روسیه و نیاز احتمالی آن به خدمات کشتیرانی و بیمه‌ای کشورهای غربی در تلاش بود تا حداقل قیمت نفت را کاهش دهد و بحران انرژی را تسکین دهد. در واقع غرب که سیاست کاهش وابستگی به روسیه را به طور جدی پیگیری می‌کند و با اعمال تحریم نفتی بخش مهمی از آن را شروع کرده است، در تلاش است با اجرای سیاست سقف قیمت، هزینه این کاهش وابستگی را کاهش دهد. البته این موضوع قطعاً عواقبی نیز برای کشورهای غربی و مشخصاً کشورهای اروپایی به همراه خواهد داشت. اروپایی‌ها بیش از همه کشورها از این سیاست متضرر خواهند شد، چراکه باید انرژی را با قیمت‌های جهانی تهیه کنند در حالی که رقبای آنها به خصوص در آسیا نفت روسیه را با تخفیف دریافت خواهند کرد. بسیاری از کشورهای اتحادیه اروپا نمی‌توانند کشتی و بیمه برای حمل و نقل نفت روسیه را به علت تحریم‌ها تامین کنند و از این ناحیه نیز متضرر خواهند شد.

در نهایت به نظر می‌رسد ایده اصلی سیاست سقف قیمت که توسط آمریکا مطرح شد و هدف آن کاهش وابستگی هرچه بیشتر اروپا به روسیه و کاهش هزینه این اقدام بود، اگرچه موفقیت‌هایی به دست آورده است و توانسته قیمت نفت را کنترل کند، اما با عدم استفاده روسیه از بیمه و نفتکش‌های عضو ائتلاف تحریم و همچنین شکل‌گیری بازاری بزرگ از تجارت و خدمات دریایی حول محور بزرگ‌ترین صادرکننده نفت یعنی روسیه خارج از نظام مرسوم بین‌المللی همراه بوده است. اتفاقی که می‌تواند باعث کم شدن اثرات تحریم و شکست ایده تحریم نیز شود. اتفاقی که شواهد آن در اواخر سال ۲۰۲۳ با افزایش قیمت نفت و فروش نفت روسیه بالاتر از سقف قیمت آشکار شد. اجرای این سیاست در آینده نیز با چالش رو به رو است و به رویکرد کشورهایی مانند چین نیز وابسته است. به نظر می‌رسد چنانکه اندیشکده وال‌دیا روسیه بیان می‌کند، روسیه در بلندمدت مجبور خواهد شد وابستگی خود به دلار و شبکه نفتکش‌های غربی را کاهش دهد و باید از تحریم‌ها برای پیشبرد این ایده استفاده کند. بنابراین اگر این کشور بتواند در اجرای این اقدام کشورهای آسیایی از جمله چین، هند، ایران و... را همراه کند و از نظام فعلی مالی بین‌الملل فاصله بگیرد، می‌تواند غرب را با افزایش هزینه اعمال تحریم روبه‌رو کند و نظام تحریم‌ها را به چالش بکشد. اتفاقی که نشانه‌هایی از آن اکنون جاری و ساری است.

ISA CENTER
International & Strategic
Analysis Center